

**”We need a new way of thinking
to solve the problems caused by
the old way of thinking”**

/Albert Einstein

FÖRORD

Krig, svält, miljöförstöring och fattigdom. Det blir bara värre och är hopplöst. Så brukar vi vanligtvis beskriva tillståndet i u-länderna. Men är den bilden verkligen sann år 2006? Globaliseringen förknippar vi ofta med något negativt. Sällan hör vi att den faktiskt också bidragit till att öka välståndet i världen.

Den första delen av denna rapport visar att vi behöver uppdatera vår världsbild. Andelen fattiga på jorden har aldrig varit mindre och aldrig tidigare har fattigdomen minskat snabbare. Sedan 1970 har den förväntade medellivslängden ökat med 20 år. Spädbarnsdödligheten har minskat med hälften och andelen barn som går i grundskolan ökat med 80 procent. Allt fler länder får ett demokratiskt styrelseskick och mänskliga rättigheter vinner mark över världen.

Samtidigt finns oroande inslag såsom spridningen av smittsamma sjukdomar som HIV/AIDS och ökade klyftor mellan dem som drar nytta av globaliseringen och dem som står utanför. Det finns snabbväxande ekonomier som Kina och Indien och länder (särskilt i Afrika) som inte växer alls eller som befinner sig i en nedåtgående spiral. Fattigdomsklyftorna ökar också inom olika länder.

Det finns också en ökad oro i den industrialiserade världen för vad globaliseringen innebär för våra arbeten och vår välfärd i framtiden. Inte sällan skyls problem i vårt eget land på globaliseringen. Det är därför viktigt att diskutera vad globaliseringen för med sig för olika delar av världen.

Globaliseringen är inget vi kan stoppa. Den är heller ingen naturkraft. Globaliseringen går att styra och påverka i den riktning vi vill. I många fall finns insikten hos olika beslutsfattare och även resurserna för att lösa eller åtminstone mildra många av problemen. Däremot saknas ofta viljan och förmågan att omsätta denna insikt i praktisk handling.

För att vända utvecklingen krävs nytänkande och engagemang, från alla. Ett särskilt ansvar vilar här på globaliseringens ledande aktörer. Rapportens andra del tar upp ett antal utmaningar som dessa aktörer idag ställs inför och vad som kan göras inom de närmaste

”Globaliseringen är inget vi kan stoppa. Den är heller ingen naturkraft. Globaliseringen går att styra och påverka i den riktning vi vill.”

åren. En utmaning är att finna nya gränsöverskridande långsiktiga lösningar och ta djärva beslut för att ta tillvara globaliseringens möjligheter och se till att fler människor på jorden får leva ett värdigt liv. Ett nyckelord är nya och bättre former av samarbete mellan olika aktörer: regeringar, företag, bistånds-, fackliga och andra organisationer – i och mellan olika länder. En annan utmaning – för både stater och företag – är att leva upp till de löften och åtaganden som redan gjorts och att verkligen tillämpa och efterleva de lagar, principer och uppförandekoder som under årens lopp antagits vid olika tillfällen.

Det finns många skäl till varför du ska bry dig, även om det som sker långt borta. Ju större orättvisor desto mer konflikter mellan människor. Ju mer hopplöshet, desto mer grogrund för destruktiva krafter. Ju större fattigdom och förtryck, desto mer anledning att fly sitt hemland. Globaliseringen gör det omöjligt att dölja orättvisor. Det finns ingen bakgård dit vi kan sända det vi inte längre har användning för. Just därför ska du bry dig.

Peter Kleen

INNEHÅLL

- 10** Inledning
- 11** Våra slutsatser
Här hittar du våra slutsatser sammanfattade och vi listar de utmaningar som olika ledande aktörer står inför.
- 13** Avgränsningar och definitioner
Vad är globalisering? Hur definierar vi ett u-land? Vad innebär social utveckling? Här tar vi även upp sådant som vi av utrymmesskäl inte fått plats med i denna rapport.
- 17** Del 1 - Så här ser det ut i världen
Den första delen av rapporten tar upp fakta om hur världen har förändrats på grund av globaliseringen, både till det bättre och till det sämre. På många områden – livslängd, barnadödlighet, analfabetism, barnarbete, demokrati – sker klara framsteg. På andra områden t.ex HIV/AIDS och ökade fattigdomsklyftor är utvecklingen oroande.
- 53** Del 2 – Vad kan göras för att påverka utvecklingen i positiv riktning?
Rapportens andra del tar upp ett antal utmaningar som globaliseringens ledande aktörer ställs inför och vad som kan göras inom de närmaste åren. Ett nyckelord här är nya och bättre former av samarbete mellan olika aktörer: regeringar, företag, bistånds-, fackliga och andra organisationer – i och mellan olika länder.
- 68** Bilagor och förkortningar
- 70** Källor och referenser
- 72** Länkar
- 74** FN:s milleniumutvecklingsmål

RAPPORT #1: "SOCIAL UTVECKLING" I U-LÄNDERNA

Varför en rapport?

Detta är den första i en serie rapporter om globala utmaningar, för Sverige och Världen. Rapporten tar upp hur globaliseringen påverkar den sociala utvecklingen i u-länder, visar på nya fakta och förändringar som globaliseringen fört med sig och ger förslag och idéer kring hur vi kan förändra tillståndet i världen.

Vi tror att rapporter som denna behövs för att lyfta diskussionen om hur vi framöver ska hitta nya samverkansformer mellan olika aktörer i det globala samfundet.

Vilka är vi?

Global Utmaning är en mötesplats för utbyten av kunskap, dialog och samverkan kring långsiktiga och globala frågor. Vi vill lyfta debatt, kunskap och dialog kring globaliseringens effekter och med det försöka motverka ökad nationalism och protektionism i samhället.

Global Utmaning omfattar ledande aktörer från olika delar i samhället - företag, fackföreningar, utbildningsorganisationer, beslutsorganisationer och enskilda och är religiöst och partipolitiskt obundet. Vår vision är att alla ska få mer kunskap, insikt och självförtroende för att bättre förstå samhällsförändringar och sambanden mellan vad som sker lokalt och globalt.

www.globalutmaning.se

”En femtedel av mänskligheten lever i länder där många utan att tveka spenderar två dollar (ca 15 kronor) på en cappuccino. En annan femtedel av mänskligheten försöker överleva på mindre än en dollar om dagen och lever i länder där barn dör i avsaknad av ett enkelt myggnät.” (UNDP:s årsrapport 2005)

Vi som har skrivit rapporten:

Peter Kleen, (sammankallande), f d Generaldirektör på
Kommerskollegium (peter.kleen@telia.com)

Renée Andersson, Etik och Miljöansvarig på Indiska Magasinet
(renee.andersson@indiska.se)

Elisabeth Dahlin, Ambassadör för Globalt Ansvar på UD
(elisabeth.dahlin@foreign.ministry.se)

Christer Gunnarsson, Professor i internationell ekonomi
med inriktning på Asien vid Lunds universitet
(christer.gunnarsson@ekh.lu.se)

Bo Leander, Direktör, Direktör, Svensk Exportkredit (bo.leander@sek.se)

Susanne Lindberg Elmgren, Utredare på LO (sle@lo.se)

**Följande personer har lämnat synpunkter på rapporten under
arbetets gång. Ansvarar inte för rapportens innehåll:**

Erik Amnå, Örebro Universitet

Erika Augustinsson, Global Utmaning

Lasse Berg, Författare

Mats Djurberg, UNDP Sverige

Fredrik Erixon, the European Centre for International
Political Economy, Bryssel

Tonika Hirdman, Banco Fonder

Staffan Laestadius, KTH

Johan Norberg, Centre for the New Europe, Bryssel

Malin Parmander, CONCORD Sverige, den svenska plattformen för
NGO-samarbete kring EU:s utvecklingspolitik.

Stefan de Vylder, Ekonom

Margareta Wennlund, Utbildnings- och kulturdepartementet

Mats Wingborg, Journalist

INLEDNING

Kaffebönorna i "latten" som du dricker på fiket kommer kanske från en sluttning i Brasilien. Mobiltelefonen är kanske av finsk modell, men ihopsatt i Kina. Pengar för företagets nyinvesteringar kommer kanske från en pensionsfond i USA. På TV och på nätet kan man följa vad som händer i världens konflikthärdar i Mellanöstern, Afrika eller Asien. Vi reser allt oftare till länder långt borta och i Sverige bor människor från hela världen. Detta är exempel på att vår vardag och tillvaro påverkas av och påverkar andra länder och människor.

Globaliseringen är en process av långtgående förändringar som påverkar oss alla. Ny teknik och öppnare gränser har skapat inte bara ett ökat ekonomiskt beroendeförhållande utan också nya sociala mönster och relationer mellan länder och människor.

Fördelarna med globaliseringen framstår som avlägsna för många människor medan riskerna upplevs som mer påtagliga. Den ökade rörligheten i handels-, kapital- och investeringsströmmar skapar obalans och ökade ojämlikheter. Västland skapas, men alltför många människor får inte del av det.

Den närmast explosiva utvecklingen på kommunikations- och IT-området har medfört att befolkningen i varje hörn av jorden idag har tillgång till information av olika slag. Detta har dramatiskt ökat kunskapen om globala olikheter i levnadsstandard och levnadsmöjligheter samt om politiska rättigheter och friheter. En medvetenhet som naturligt leder till att människor trots förbättrade levnadsförhållanden känner sig missnöjda och frustrerade.

Vi vill i denna rapport belysa den sociala utvecklingen i u-länderna i globaliseringens spår. I rapportens första del återges siffror och mått på utvecklingen inom ett antal områden som vi uppfattar som särskilt viktiga. Utifrån denna "verklighetsbild" fokuserar vi på några aktuella utmaningar som olika aktörer – i Sverige och andra länder – ställs inför när det gäller att förbättra förutsättningarna och levnadsvillkoren för framför allt den fattigaste delen av befolkningen i u-länderna. Vi har försökt att rikta in oss på sådant som går att göra något åt på kort sikt.

Våra slutsatser

Bilden av social utveckling i u-länderna är splittrad. På många områden – livslängd, barnadödlighet, analfabetism, barnarbete, demokrati – sker klara framsteg. På andra områden är utvecklingen oroande (HIV/AIDS, ökade fattigdomsklyftor inom olika länder).

I en allt öppnare värld ökar möjligheterna men också riskerna. För att fattiga människor i u-länder ska kunna ha en chans till ett värdigt liv måste deras möjlighet till deltagande i ekonomin, politiken och samhällslivet i allmänhet stärkas. För att detta ska bli möjligt vilar ett särskilt ansvar på globaliseringens ledande aktörer: stater, företag, organisationer och individer – i både i- och u-länder.

Många insatser görs idag lokalt, nationellt och internationellt. På kort sikt finns bland annat följande utmaningar:

För stater och internationella organisationer:

- * Hur kan de rika länderna förmås att leva upp till sina löften och åtaganden om rättvisare handelsvillkor och ökat bistånd – ger globaliseringen oss nya möjligheter och verktyg att driva på i dessa frågor?
- * Hur kan det offentliga biståndet förändras så att det främjar en god samhällsstyrning som gör att alla kan ta del av globaliseringen?
- * Vilka möjligheter finns det att vid offentlig upphandling premiera företag som tar sitt sociala ansvar?

För företag:

- * Hur kan fler företag stimuleras att anta uppförandekoder och genomföra dem?
- * Hur kan vi försäkra oss om att ett socialt ansvarstagande inte blir ett instrument att utestänga leverantörer särskilt i fattigare u-länder

AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER

För NGOs och enskilda individer:

- * Hur kan man bäst övertyga regeringar och befolkningen i de rika länderna om behovet av ökade medel och andra insatser för att främja en social utveckling i u-länderna?
- * Hur kan man bevaka att stater och företag efterlever och följer lagar samt överenskomna principer och uppförandekoder – både lokala och internationella?

Ett nytt sätt att tänka och arbeta:

- * Hur kan vi hitta nya samarbetsformer mellan olika aktörer – stater, företag, NGOs, enskilda individer?

Om globalisering

Ordet globalisering är på allas läppar men betyder olika saker för olika människor. Med globalisering menar vi den ökande integrationen av samhällen och ekonomier genom att varor, tjänster, personer, kapital och information rör sig över gränserna. Detta sker dock i olika hastigheter. Så till exempel är informationsspridningen betydligt snabbare än arbetskraftens rörlighet.

Globalisering är inget nytt fenomen. New York Times reporter Thomas L. Friedman har i sin senaste bok "The world is flat" beskrivit hur globaliseringen förändrats och blivit mer mångdimensionell under de senaste 500 åren. Under den första fasen från slutet av 1400-talet till ca 1800 var det länder och regeringar som var huvudaktörerna. Under perioden från 1800 till 2000 blev även de multinationella företagen centrala aktörer i sin jakt på nya marknader och arbetskraft. Den globala integrationsprocessen drevs här fram först av fallande kostnader för transporter och senare även för telekommunikationer. Fr.o.m. början av 2000-talet har globaliseringen enligt Friedman trätt in i en ny fas genom att möjlighet skapats även för enskilda individer att samarbeta och konkurrera globalt.

Den främsta drivkraften bakom dagens globalisering är den tekniska utvecklingen, särskilt på kommunikations- och informationsområdet. Vad som skiljer dagens situation från tidigare epoker är att informationen om vad som händer i andra länder sprids ofantligt mycket snabbare.

Den senaste globaliseringsfasen är också i ett annat avseende olik de tidigare. Aktörerna kommer nu inte enbart från Europa eller Amerika utan i allt högre grad från andra delar av världen, främst Asien. Samtidigt är det svårt att identifiera vad som beror på eller är kopplat till just globaliseringen som sådan. Allt är inte globaliseringens "förtjänst" eller "fel". Den kraftiga tillväxten under senare år i flera länder i Asien samt Öst- och Centraleuropa är inte enbart ett uttryck för en ökad globalisering utan också för stora förändringar inom länderna. Det kan handla om en långsiktig utveckling,

som en förändring inom jordbruket, utveckling av infrastruktur (vägar, vatten osv.) eller en växande hemmamarknad med ökad efterfrågan på varor och tjänster i u-länderna.

På samma sätt är inte alla Afrikas fattigdomsproblem orsakade av globaliseringen samtidigt som denna inte kan vara den enda lösningen på Afrikas problem. Om Afrika ska kunna utvecklas måste omvärlden underlätta för regionen att delta i världsekonomin. Samtidigt är det regeringarnas ansvar att driva en politik som ger alla medborgare möjlighet till utveckling.

Förändringarna i styrkeförhållandena i världsekonomin har varit mycket stora under de senaste årtiondena. Handeln har ökat dramatiskt och kapital flyttas lätt över nationsgränser. Företag har hela världen som arbetsfält och människor försöker ta sig till områden där det finns arbete och ljusare framtidsutsikter. I denna process finns det många vinnare, företag som gör stora vinster och människor som får bättre levnadsförhållanden, men också förlorare bland dem som på olika sätt inte kan delta i eller stängs ute från de nya möjligheterna. Det allt snabbare tempot i samhället (på arbetsplatser, vid omstruktureringar och företagslokaliseringar m.m.), skapar en känsla av otrygghet som kan bädda för otrevliga stämningar i form av protektionism och främlingsfientlighet bland dem som med rätt eller orätt känner sig hotade.

Historien har visat att perioder av ökad globalisering snabbt kan förbytas i sin motsats. Den globaliseringsprocess vi nu ser kan naturligtvis negativt påverkas av olika händelser och skeenden. Det kan handla om naturkatastrofer eller ökade konflikter mellan länder och regioner till följd av framväxten av fanatiska religiösa rörelser. Terrorattentat och rädslan för dessa eller snabb spridning av sjukdomar (en s.k. pandemi) kan också påverka utbytet mellan människor och länder i världen. Vi är naturligtvis medvetna om att sådana rekyler kan inträffa men har ändå valt att utgå från att den nuvarande integrationsprocessen får fortgå utan alltför allvarliga störningar.

Globaliseringens många ansikten – den sociala dimensionen

I den allmänna debatten talas ofta om globaliseringen som ett homogent fenomen. I själva verket omfattar globaliseringen en mängd olika dimensioner. Den ”sociala dimensionen”, som är temat för denna rapport, handlar i mer snäv mening om arbete, hälsa och utbildning. Denna dimension sträcker sig dock vidare än så och berör egentligen alla de aspekter av globaliseringen som människor upplever i sin vardag, i arbetet och på fritiden, som medborgare i samhället.¹

Dynamiken i det globala flödet förändrar människors sätt att tänka och se på sig själva. Runt om i världen finns 270 miljoner tonårningar i åldrarna 15-18 år som lever i en gemensam global tonårskultur där man ser samma TV-program, lyssnar på samma musik, pratar om samma saker och äter likadan mat. Deras värld kommer inte att bli densamma som för deras föräldrar.

Samtidigt uppfattas skeenden olika i olika länder beroende på människors erfarenheter, traditioner och vanor, religiöst och politiskt-ideologiskt arv etc. Det finns därför skäl att i den allmänna debatten inte bara beakta objektiva mätbara kriterier som hälsa och utbildning utan också det som handlar om människors upplevelser av verkligheten.

Denna rapport fokuserar på hur globaliseringen påverkat och kan påverka den sociala dimensionen i u-länderna. Ämnet är oerhört brett och gränsdragningen mot andra dimensioner av globaliseringen som exempelvis den ekonomiska och ekologiska (miljömässiga) är ibland hårfin. Eftersom ekonomisk tillväxt är av central betydelse för att häva fattigdomen beskriver vi i rapporten också vissa grundläggande ekonomiska samband och utvecklingstendenser i olika länder och områden. De ekologiska utmaningarna som globaliseringen innebär har självfallet också bäring på frågor som rör den sociala dimensionen. Det kan t. ex. handla om tillgången på rent vatten och ren luft som är grundläggande för en god hälsa.

1. Se rapporten från FN:s Världskommission för den sociala dimensionen av globalisering "A fair globalization – Creating opportunities for all"

Av utrymmesskäl har vi dock valt att inte behandla miljöfrågorna i denna rapport.

U-länder – inget enhetligt begrepp

Begreppet ”u-länder” (förkortning av ”utvecklingsländer”) är inte entydigt definierat och varierar beroende på sammanhang och politikområde. U-länderna är mycket olika och har vitt skilda utvecklingsnivåer, produktionsförutsättningar, politiska system och traditioner, intressen och prioriteringar. Chile har inte särskilt mycket gemensamt med Haiti och Mauritius inte med Sudan. Många u-länder är resursfattiga, saknar kust eller fungerande transportvägar och har usla klimatförhållanden etc. medan andra har stora naturresurser och gynnsamt läge men har ändå förblivit fattiga.

Det finns snabbväxande ekonomier av typ Kina och Indien och det finns länder vars ekonomier inte växer alls och som befinner sig i en neråtgående spiral. Vissa länder i Asien har utvecklats så mycket att man inte längre kan kalla dem u-länder medan många afrikanska länder har lägre utvecklingsnivå än vid självständigheten för snart femtio år sedan. En del av olikheterna beror på skillnader i utvecklingspolitik men samtidigt har samma politik ofta lett till helt olika resultat. I de snabbväxande ekonomierna är det långt ifrån alla som deltar i globaliseringen och en stor del är fortfarande kvar i fattigdom.

Mot bakgrund av allt detta är det inte idealiskt att tala om u-länder som en grupp. Varje land måste betraktas för sig. När vi ändå i rapporten talar om u-länder är detta mest av praktiska skäl och beroende på att de data och uppgifter som vi hämtat från olika publikationer ibland använder u-länder som ett samlingsnamn.

DEL

1

DEL 1 – HUR SER DET UT I VÄRLDEN?

Världens utveckling tecknas ofta i mörka färger. I media rapporteras oftast om det som blir sämre, gärna från en dag till en annan. Mer sällan berättas om de positiva händelserna och om saker som sker under en längre tid.

Utvecklingen går åt rätt håll på flera sätt. Sedan 1970 har den förväntade medellivslängden ökat med 20 år och spädbarnsdödligheten minskat med hälften. Människor på landsbygden som har fått tillgång till rent vatten har femdubblats under samma tid och andelen barn som går i grundskolan ökat med 80 procent. Nya vacciner och antibiotika har gjort att den förväntade livslängden i u-länderna har stigit till över 60 år.

Trots att det finns många glädjande beskrivningar om bättre villkor för världens män, kvinnor och barn återstår stora problem och utmaningar. Sjukdomar som kan förhindras eller lindras samt brist på bra sjukvård skördar varje år många liv. Cirka en halv miljon kvinnor dör varje år i samband med graviditet och födselar. År 2004 dog fler än 3 miljoner människor av HIV/AIDS. Varje timme dör 1200 barn under fem år i sjukdomar eller under förhållanden som skulle ha varit lätta att förhindra. Det innebär att 11 miljoner barn aldrig får uppleva sin femårsdag – varje år! Barn och ungdomars rätt till utbildning är ännu en vision. Minst 130 miljoner barn i åldrarna 6-11 år går inte i skolan. Av dessa är 90 miljoner flickor.

Framtidsperspektiven är alltså både ljusa och oroande. Å ena sidan har andelen fattiga på jorden aldrig varit mindre och aldrig tidigare har fattigdomen minskat snabbare än den gjort under de senaste årtiondena. Med samma förändringstakt under det kommande årtiondet kommer FN:s millenniemål att halvera fattigdomen till 2015 ha uppnåtts i Asien och Latinamerika. I Östasien kommer den extrema fattigdomen nästan att utrotas och i Indien kommer bara en av sju att räknas som extremt fattig, att jämföra med situationen 1990 då fyra av tio indier levde på 1 dollar per dag.

Å andra sidan är framtidsutsikterna betydligt mörkare i Afrika. Det finns ingenting som tyder på att fattigdomen kan minskas

nämnvärt om tio år, vilket betyder att ännu fler afrikaner än idag kommer att leva i misär. Den stora globala utmaningen är därför att göra insatser som kan vända utvecklingen i positiv riktning för de länder, vars människor ännu inte har kunnat dra nytta av de möjligheter som globaliseringen skapat.

Allt större del av världens befolkning bor i städer

Världens befolkning uppgick i april 2005 till omkring 6,5 miljarder människor och växer i genomsnitt med 1,2 procent årligen. FN räknar med att 7-miljardersgränsen uppnås kring år 2013.

Befolkningstillväxt skiljer sig kraftigt mellan olika länder. Särskilt stor tillväxt förutses i många länder i Asien och Afrika.

Befolkningen i alla länder blir allt äldre, inte minst i mindre utvecklade länder.

Hälften av världens befolkning kommer år 2007 att leva i städer. I mindre utvecklade regioner kommer antalet invånare som bor i städerna och på landsbygden att vara lika stort år 2017.

Ungdomar allt bättre utbildade – men många utan arbete

85 procent av världens unga (d v s alla från 15-24 år) bor i u-länder och 60 procent av dessa i Asien. Denna andel väntas öka till nära 90 procent år 2015. Andelen unga i världens totala befolkning sjunker dock sakta.

Över 200 miljoner ungdomar – 18 procent av samtliga ungdomar – lever i extrem fattigdom, d v s på mindre än en dollar per dag, och 515 miljoner på mindre än två dollar. Det är oklart om fattigdomen bland ungdomen ökat eller minskat under de senaste 10 åren.

Utbildningsnivån har stadigt ökat och dagens ungdomsgeneration är den hittills mest utbildade. Fortfarande är det dock 113 miljoner ungdomar som inte går i skolan och 130 miljoner som är analfabeter. Trots framstegen på utbildningsområdet har ungdomsarbetslösheten ökat till rekordhöga 88 miljoner, med de högsta talen i Västasien och Afrika.

Skillnaderna i levnadsförhållanden mellan unga i i-länderna

respektive u-länderna minskar i takt med att människor flyttar in till städerna och framväxten av en global mediedriven ungdomskultur.

Genomgripande förändringar i världsekonomin

Det senaste halvsekle har världsekonomin genomgått en enorm förändring. En generation tillbaka var världen tydligt uppdelad i i-länder, med vilket menades industrialiserade länder, och u-länder, som främst var fattiga jordbrukssamhällen. Sedan dess har en rad länder (främst i Asien) industrialiserats i rekordfart, vilket medfört att levnadsförhållandena förbättrats drastiskt för hundratals miljoner människor. En del av den snabba sociala och ekonomiska utvecklingen i dessa länder beror sannolikt på att globaliseringen inneburit en spridning av ny teknik och nya idéer. På så sätt har länderna kunnat förbättra människors livsvillkor snabbare än de "på papperet" har haft ekonomiska förutsättningar för att göra.

Detta har väckt stor uppmärksamhet i den rika världen, där de nya industriländerna uppfattas som ett hot, och i den fattiga världen, där deras exempel ses som en möjlig utvecklingsmodell. Dock har denna process också medfört att klyftan mellan utvecklade och underutvecklade länder ökat och även lett till ökade klyftor inom de nya industriländerna. Främst i Afrika har den ekonomiska utvecklingen varit svag eller negativ och fattigdomen består eller ökar. Den politiskt mest aktuella frågan är om en allt öppnare världsekonomi ändrat förutsättningarna för ekonomisk tillväxt i de fattiga länderna i positiv eller negativ riktning.

Den industrialiserade delen i Europa och Nordamerikas andel av världens totala produktion har fallit sedan flera årtionden medan Asiens andel ökat. Asiens industrialisering var länge förbehållen Japan och ett fåtal andra länder, men sedan 1980-talet har den industriella expansionen varit kraftigast i Kina. Man räknar idag med att Kina svarar för 10-15 procent av världens totala BNP. Under 1990-talet har också tillväxttakten i Indien ökat mycket. I Afrika har den ekonomiska tillväxten varit svag eller obefintlig i

mer än trettio år, vilket speglar det faktum att Afrika har en svag industrisektor och ett outvecklat jordbruk. Även om det finns länder där tillväxten under perioder varit acceptabel har i allmänhet Afrikas ekonomiska utveckling varit katastrofal med allvarliga följder för levnadsförhållandena och den sociala utvecklingen. Afrikas problem beror inte på globaliseringen i sig, utan snarare på att kontinenten på olika sätt utestängts i världsekonomin. Globaliseringen har alltså inte heller varit lösningen på Afrikas ekonomiska problem.

Andel av världens produktion (BNP)	1975	2004
G8 (USA, Ryssland, Japan, Tyskland, Frankrike, Italien, Kanada, Storbritannien)	55%	44%
(enbart USA)	22%	21%
Kina		5%
13%		
Indien	3%	6%
Latinamerika	7%	6%
Afrika	3%	3%

PPI, The Progressive Policy Institute, Veckobrev 6 juli 2005

Handeln som dragkraft

Förändringarna i världsekonomin är också nära förknippade med den internationella handelns expansion. Exportens andel av världsproduktionen har nästan fördubblats sedan 1960 och är idag omkring 25 procent.

Det är en allmän uppfattning, främst bland ekonomer, att öppenhet för handel och möjligheter till export är en av de avgörande faktorerna för ett lands ekonomiska utveckling. Men det finns inget enkelt samband. Å ena sidan finns asiatiska länder som Singapore, Taiwan och Sydkorea med en exportandel av BNP omkring 45 procent. De är alla exempel på länder där en växande export har gått sida vid sida med en snabb ekonomisk utveckling och ett förbättrat

välstånd de senaste decennierna. Å andra sidan finns Mellanöstern och Afrika som är extremt exportberoende regioner (i båda fallen är exportandelen av BNP över 30 procent) men med svag eller obefintlig ekonomisk tillväxt.

Olikheterna i ekonomisk tillväxttakt och graden av ekonomisk utveckling bland u-länderna är alltså nära förknippade med graden av industrialisering och förmågan att dra nytta av en växande världshandel. En ekonomi kan knappast utvecklas utan utrikeshandel.

En stor export är dock i sig ingen garanti för utveckling. Många av jordens fattigaste länder är extremt exportberoende utan att därför ha kunnat bryta underutvecklingens onda cirkel. I dessa fall handlar det om länder som är beroende av enstaka råvaror eller jordbruksprodukter, ofta s.k. tropiska produkter. Afrikas andel av världshandeln har halverats sedan 1990, vilket till stor del är en effekt av att kontinenten fortfarande är mycket lite industrialiserad, men det beror också på att Afrikas jordbruksprodukter har svårt att konkurrera på världsmarknaden.

Snabb ökning av utländska direktinvesteringar

Globaliseringen har också lett till att företags möjligheter att verka över nationsgränser har ökat kraftigt. På bara några år har antalet multinationella företag dubblats. Man beräknar att en tredjedel av världsekonomin utgörs av interna transfereringar inom dessa företag.

Flödet av utländska direktinvesteringar till u-länderna jämte handelsutbytet med dessa länder är flera gånger större än OECD-ländernas samlade offentliga bistånd. Ett exempel: IKEA:s nettoexport från Vietnam är fem gånger större än det svenska biståndet till landet.

De ökade investeringarna är något i grunden positivt eftersom de skapar arbetstillfällen och ökar valmöjligheterna för människor. Samtidigt finns en risk att andra problem uppstår med bristande efterlevnad av internationella normer och principer om mänskliga rättigheter och grundläggande arbetsvillkor samt där det finns stora utmaningar vad gäller miljöhänsyn och bekämpning av korruption.

Problemet i dessa länder är sällan bristen på lagstiftning utan snarare att den inte tillämpas – ibland på grund av bristande vilja, ofta på grund av bristande kapacitet och fattigdom.

Jordbrukets centrala betydelse

Jordbruket spelar en avgörande roll för u-ländernas utveckling och människors livsvillkor. Stora framsteg har gjorts i många länder i Asien och Latinamerika också i fråga om jordbruksutveckling. Över hälften av den arbetande befolkningen i u-länderna har jordbruk som huvudsaklig sysselsättning. Indirekt spelar jordbruket en ännu viktigare roll, eftersom jordbruket utgör basen för hela landsbygdens näringsliv; handel, transporter och småindustri är starkt beroende av jordbruket.

De länder som är beroende av sin produktion av tropiska produkter (kaffe, kakao, nötter, kryddor, socker m.m.) har marginaliserats. Producenter av kött och spannmål har hållit sina marknadsandelar medan u-landsproducenter av fisk, skaldjur, frukt och grönsaker gjort stora framryckningar. Det finns därför länder i både Asien och Latinamerika som genomgått omvälvande förändringar i sin jordbrukssektor, vilket har varit en starkt bidragande orsak till fattigdomsminskningen på landsbygden i t.ex. Kina, Indien, Thailand, Indonesien, Vietnam, Chile och Brasilien. Fortfarande är dock fattigdomen stor också i flera av dessa länder bland de människor som inte kunnat dra fördel av jordbrukets modernisering.

En höjning av böndernas inkomster sprids därför som ringar på vattnet. Det finns omfattande belägg från en rad olika u-länder för att investeringar i förbättrade villkor för jordbruksbefolkningen har långt större effekter i form av ökad sysselsättning och minskad fattigdom än motsvarande satsningar i städerna (Stefan de Vylder). Ekonomisk utveckling innebär oftast att beroendet av jordbruket minskar. Samtidigt finns det ingen genväg till utveckling. Det går inte att hoppa över en modernisering av jordbruket men det är ofta just det som skett i u-länderna.

Läget förvärras av de rika ländernas jordbrukspolitik!

Situationen för u-länderna förvärras naturligtvis av det extremt höga stöd som de rika länderna ger till sin egen jordbruksnäring – både genom tullar, interna subventioner och exportsubventioner. Effekterna av detta stöd kan beskrivas med följande exempel:

- * Kött från EU kostar i många länder i Västafrika bara hälften så mycket som det inhemskt producerade köttet.
- * EU stöder etablerandet av tomatodling i flera länder i Västafrika samtidigt som EU:s export av tomatkonserver slår undan benen på tomatodlingens lönsamhet.
- * Trots att EU är en högkostnadsproducent av socker, med produktionskostnader som ligger tre-fyra gånger över kostnaderna i t.ex. Brasilien, Dominikanska Republiken eller Mozambique, står EU för en femtedel av världens samlade sockerexport.

Som framgår av nedanstående diagram är dock EU inte ensamt – eller ens ”värst” – när det gäller att skydda den egna jordbruksnäringen. Diagrammet visar hur stor andel av ersättningen till jordbruket som utgörs av stöd i olika OECD-länder (innan EU:s senaste utvidgning).

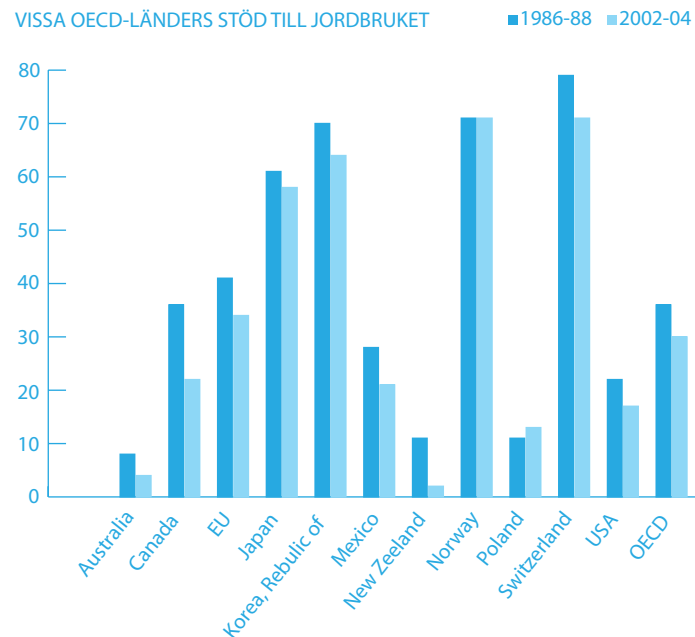
Det totala stödet till jordbruket från OECD-länderna uppgår till cirka 350 miljarder dollar, varav 235 miljarder är direkt jordbruksstöd och återstoden kostnader för forskning, rådgivning, inspektioner m.m. Detta kan jämföras med de knappt 70 miljarder som de rika länderna ger totalt i bistånd till u-länderna.

Vad har den ekonomiska utvecklingen inneburit i människors liv?

Vilken betydelse har de stora förändringarna i världsekonomin haft för den sociala utvecklingen i u-länderna? Har den höga ekonomiska tillväxten medfört en motsvarande fattigdomsminskning? Har levnadsförhållandena på avgörande sätt förbättrats eller har globalise-

1. Delar av texten återfinns i Stefan de Vylder 2006

VISSA OECD-LÄNDERS STÖD TILL JORDBRUKET

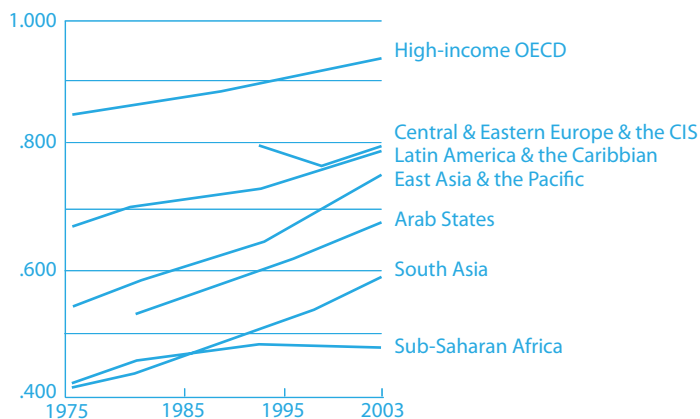
ringen i stället lett till ökade välståndsklyftor och social utslagning? I en polariserad globaliseringsdebatt ställs ofta optimistiska och pessimistiska tolkningar mot varandra. Enligt optimisterna ger tillväxt ”automatiska” förbättringar i levnadsförhållanden och miljö i det långa loppet medan pessimisterna hävdar att globaliseringen istället ökar utslagningen och fattigdomen i u-länderna.

Ett sätt att mäta social utveckling är HDI, *Human Development index*, som av UNDP används som ett kombinerat mått på genomsnittlig inkomst, utbildning och förväntad livslängd. Enligt detta mått har stora framsteg gjorts i levnadsförhållandena under de senaste decennierna. HDI har ökat anmärkningsvärt mycket på alla kontinenter utom i Afrika söder om Sahara. Detta antyder att det finns ett klart samband mellan ekonomisk tillväxt och omvandling å ena sidan och

förbättrad levnadsstandard å andra sidan. Visserligen kan man säga att HIV/AIDS har stor inverkan på fallande HDI i Afrika, men samtidigt finns också ett klart samband med den närmast katastrofala frånvaron av ekonomisk utveckling på denna kontinent.

Tillväxt tycks alltså inte leda till sämre genomsnittlig social utveckling i u-länderna. Däremot finns det många exempel på bety-

HUMAN DEVELOPMENT IMPROVING IN MOST REGIONS

dande sociala förbättringar trots att den ekonomiska tillväxten inte varit särskilt imponerande. Allmänt sett släpar inte den sociala utvecklingen efter den ekonomiska. Att tillväxt är nödvändig för social utveckling betyder inte att sociala förbättringar först kan ske efter en längre period av ekonomisk tillväxt.

Inte heller betyder det att man måste försaka social utveckling för att få igång den ekonomiska tillväxten.

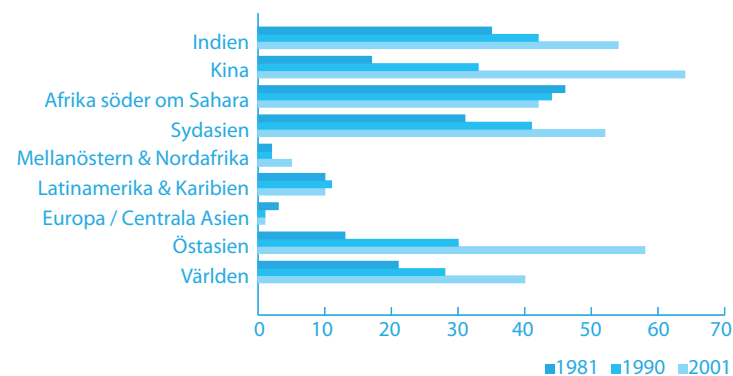
Fattigdomsklyftor – mellan länder

Andelen extremt fattiga av jordens befolkning har stadigt minskat under 1900-talet. Ändå lever fortfarande en av fem människor på jorden i extrem fattigdom (omkring 1 dollar per dag) och 2,5 miljarder människor lever på mindre än två dollar per dag och förfogar över endast 5 procent av världens inkomster. Den rikaste tiondelen av världens befolkning, varav nästan alla lever i rika länder, förfogar över 54 procent av världens inkomst. De 500 rikaste personerna i världen har en sammanlagd inkomst som är större än de fattigaste 416 miljoner människorna.

Under 1990-talet minskade fattigdomen på många håll i världen. Särskilt i Kina gjordes stora framsteg – cirka 200 miljoner människor lyckades ta sig ur den djupaste fattigdomen. Men medan länder som Kina och Indien gör framsteg är andelen fattiga konstant eller ökar i många länder i Afrika söder om Sahara, Latinamerika, Karibien och i delar av Östeuropa och Centralasien.

De flesta av de allra fattigaste länderna finns i Afrika, där både antalet och andelen fattiga fortfarande stiger. Tre av fyra afrikaner lever på mindre än två dollar per dag och inget talar för snabba förbättringar. Att fattigdomen fördjupas i flera afrikanska länder beror

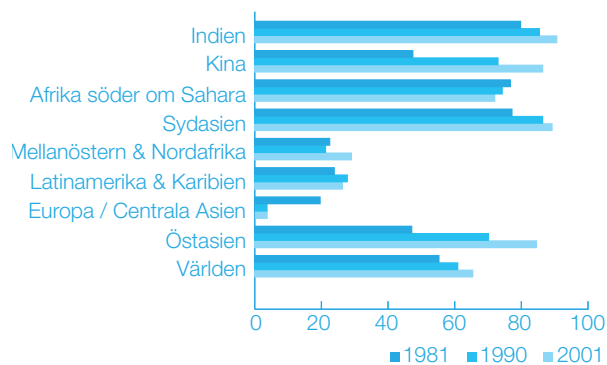
ANDEL AV BEFOLKNING SOM LEVER PÅ MINDRE ÄN EN DOLLAR DAGEN

på flera sammanhängande faktorer, allt ifrån väpnade konflikter och en ohållbar skuldsituation till korrruption, HIV/AIDS och brist på jämställdhet. Kontinenten är i det närmaste utestängd från den globala tillväxten. Den svåra sociala situationen är ett resultat av svag ekonomisk utveckling samtidigt som social ojämlikhet och fattigdom har en negativ inverkan på möjligheterna till ekonomisk utveckling.

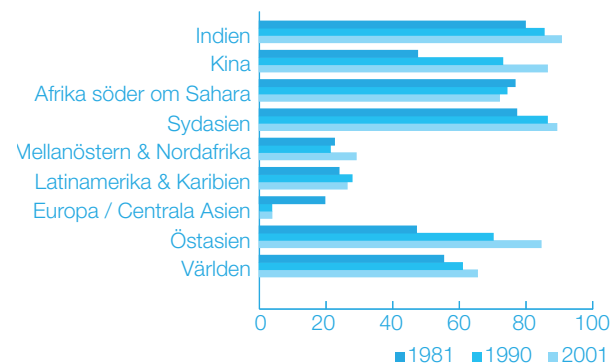
Det kan vara problematiskt att använda 1- eller 2-dollardefinitionen av fattigdom. Att andelen människor som lever på så låga inkomster kraftigt har minskat betyder att väldigt många fått det bättre och kommit ur den mest extrema utsattheten, vilket ju också visas av sänkt barnadödlighet, längre livslängd osv. Samtidigt är det fortfarande väldigt få som fått stora och varaktiga förbättringar i sina livsvillkor om man mäter efter i-landsstandard. Det är fortfarande inte många människor i u-länderna som lever på över 5 dollar/dag.

ANDEL AV BEFOLKNING SOM LEVER PÅ MINDRE ÄN TVÅ DOLLAR DAGEN

Att antalet extremt fattiga människor på jorden ökat beror inte bara på Afrikas kris. De flesta av världens extremt fattiga bor faktiskt fortfarande i Asien vilket betyder att de stora framsteg som gjorts inte alltid kommit de fattigaste till del.

ANDEL AV BEFOLKNING SOM LEVER PÅ MINDRE ÄN TVÅ DOLLAR DAGEN

Antalet människor i Kina som lever på mindre än 1 dollar per dag minskade med 250 miljoner mellan 1980 och 1990, mycket tack vare effektiviseringen av jordbruket, och har minskat med ytterligare 150 miljoner efter det att Kina öppnats för den globala ekonomin. Detta betyder att nästan en halv miljard kineser lämnat den mest extrema fattigdomen. Jämfört med 1990 har Kina idag också 200 miljoner färre som lever på mindre än 2 dollar per dag.

I Indien är bilden osäkrare. Medan andelen fattiga minskar har antalet extremt fattiga (1 dollar/dag) knappast sjunkit. Om man räknar med 2-dollarmåttet har Indien idag 100 miljoner fler fattiga än 1990. Detta betyder att färre människor har fått del av den ekonomiska moderniseringen i Indien än i Kina. Det betyder också att ojämlikhet har stor betydelse för både den sociala utvecklingen och möjligheterna till ekonomisk utveckling.

Visste du att...

99 procent av Indiens befolkning är fattigare och har en lägre levnadsstandard än dem som vi i västvärlden betraktar som fattiga?

Inkomstskillnaden mellan länder beskriver hur människor i ett land "i genomsnitt" har det. Sedan 1980-talets början tyder olika undersökningar på att inkomstskillnaderna mellan länder ökar.¹

Om man däremot tar hänsyn till folkmängden i olika länder tycks istället ojämlikheten stadigt ha minskat under senare årtionden. Man ska dock komma ihåg att detta till stor del beror på den stora fattigdomsminskningen i Kina och Indien.

Fattigdomsklyftor – inom länder

Det finns också stora skillnader inom länder, mellan rika och fattiga, kvinnor och män, människor som bor i städer och på landsbygd, mellan olika landsändar osv. Inkomstskillnaderna inom olika länder minskade under 1950-, 1960- och 1970- talen i de flesta av världens länder, såväl i-länder som u-länder, men har sedan ökat. Latinamerika och Afrika söder om Sahara har stora inkomstskillnader medan OECD-länderna (EU-länderna, USA, Kanada, Japan m.fl.) har små skillnader. I Brasilien har de fattigaste 10 procenten av befolkningen bara 0,7 procent av landets samlade inkomst. I Zambia har de rikaste 10 procenten av befolkningen en inkomst som är 42 gånger så stor som de fattigaste 10 procenten.

Idag vet vi att inkomstskillnader inte bara är en rättvisefråga. Skillnader i inkomster antyder också att människor har olika livsvillkor, att de ofta inte har samma rättigheter och definitivt inte samma möjligheter att förverkliga sina drömmar och förhoppningar. Extremt fattiga människor saknar inte bara pengar. De saknar kanske jobb eller en nödvändig utbildning för att kunna få jobb. De saknar kanske en bra bostad och har ofta en mer otrygg vardag. De har

1. UN Report on the world social situation 2005

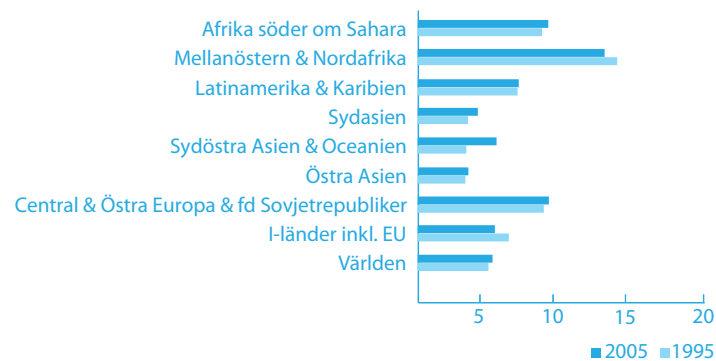
sämre hälsa än andra och de har oftast små möjligheter att göra sin röst hörd. Detta leder i sin tur till brist på inflytande, social status, värdighet och kontroll över det egna livet; med andra ord maktlöshet. Ojämlikhet som innebär att människor utestängs från deltagande på lika villkor har negativ inverkan på samhällets möjligheter till ekonomisk utveckling vilket gör att fattigdom och ojämlikhet fortplantas.

Möjlighet att försörja sig – om sysselsättning och arbetslöshet

Möjligheten att försörja sig är en utgångspunkt för alla människor livsvillkor. Genom att arbeta får man mat för dagen, ökad möjlighet att betala sina barns skolgång eller betala vård om man behöver. Den ökande "informaliseringen" av arbetsmarknaden i de flesta länder – färre fasta jobb, fler korttidsjobb, färre jobb i den formella sektorn i flertalet u-länder m.m. – har sannolikt ett samband med globaliseringen.

Följande diagram visar antalet arbetslösa i olika delar av världen. Det bör observeras att det rör sig om genomsnitt och att data saknas från flera länder. Arbetslösheten ökar särskilt i Afrika söder om Sahara samt i Asien. Även i Central- och Östeuropa samt de tidigare Sovjetrepublikerna är arbetslösheten växande. Faktum är att större delen av de fattiga i utvecklingsländer inte är arbetslösa. Däremot tjänar de inte tillräckligt mycket pengar för att försörja sig och sin familj.

ANTALET ARBETSLÖSA I OLIKA REGIONER

Mänskliga rättigheter i arbetslivet

Mänskliga rättigheter i arbetslivet spelar en viktig roll i ett lands utveckling. De lagar, regler och normer som styr arbetsmarknaden har också en påtaglig påverkan på människors livsvillkor. Den fria rätten att organisera sig i fackföreningar för att gemensamt uttrycka sin åsikt på sin arbetsplats är långt ifrån en självklarhet i de flesta utvecklingsländer.

Sedan 1998 finns det en internationell uppslutning kring vad som är grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet, som alla ILO:s (FN:s Internationella Arbetsorganisation) 175 medlemsländer ska leva upp till. Deklarationen är antagen av såväl representanter för länders regeringar som för arbetstagare och arbetsgivare.

Det som ingår är:

- * Föreningsfrihet och rätt till kollektiv förhandling, ILO:s konvention nr 87 och 98
- * Frihet från tvångsarbete, ILO:s konvention nr 29 och 105
- * Avskaffandet av barnarbete, ILO:s konvention nr 138 och 182
- * Förbud mot diskriminering, ILO:s konvention nr 100 och 11

Att skilja mellan de grundläggande rättigheterna i arbetslivet och andra rättigheter i arbetslivet har inte alltid varit okontroversiellt. Ett sätt att beskriva skillnaden mellan de fundamentala rättigheterna och andra är att "core labour standards" står i motsats till "cash labour standard". Med detta menas att ett lands inkomstnivå avgör vilka villkor som gäller på arbetsmarknaden. Det kan röra sig om sådant som löner, arbetstider och arbetsmiljöbestämmelser.

Kränkningar av de fackliga rättigheterna förekommer i många länder, men är särskilt omfattande i u-länder och före detta kommunistländer. En del länder, som Burma och Saudiarabien, har lagar som direkt förbjuder facklig verksamhet. I Vietnam och Kina tillåts endast fackföreningar som kontrolleras av staten eller det statsbärande partiet. Försök att bilda fria, demokratiska och oberoende

fackföreningar kan bestraffas av myndigheterna. Att staten tillåter fria fackföreningar är inget skydd mot förföljelse. I många länder kan arbetsgivare hota, förfölja, misshandla och avskeda fackliga aktivister utan att myndigheterna ingriper.

Bland dem som utsätts för kränkningar finns gruvarbetare, lantarbetare, sjuksköterskor, lärare, textilarbetare, butiksbiträden, statsanställda, metallarbetare och många andra yrkesgrupper. Tyvärr har även svenska företag agerat anti-fackligt i många konflikter¹.

FFI, Fria fackföreningsinternationalen, publicerar varje år en rapport om kränkningar av fackliga rättigheter. I 2004 års rapport kan man läsa att 145 personer mördats för att de var fackligt aktiva. Antalet som dödas för att de varit fackligt aktiva har ökat med 16 personer sedan året före. Uppgifterna i rapporten gäller enbart de fall som kommit till FFI:s kännedom. Men mörkertalet är sannolikt stort, i praktiken handlar det om många fler fall. Ett land som under en lång tid har utmärkt sig särskilt negativt är Colombia, där uppskattningsvis mer än 100 fackligt aktiva personer mördas varje år. Kränkningarna skrämmer också hundratusentals andra fackliga medlemmar till tystnad eller passivitet.²

Kapplöpning mot botten?

Många är oroliga för att arbetsvillkoren i u-länderna blir sämre i globaliseringens spår. Detta är ett synsätt som kan ha fog för sig i den industrialiserade världen när man ser företag flytta ut till låglöneländer som en del av den globala strukturomvandlingen. Ibland brukar detta beskrivas som en "kapplöpning mot botten" ("race to the bottom"), där företags investeringar söker sig till de platser där villkoren för den enskilda arbetaren är sämst. Det finns många exempel när företag lockas till länder med löfte om billig och "lydig" arbets-

1. Se exempel i [Lång väg till självklara rättigheter - Trelleborgs försök att hindra bildandet av en fackförening i Sri Lanka, Swedwatch, 2005](#) samt [Ekonomiska frizoner – och kampen för fackliga rättigheter, LO-TCO biståndsnämnd 2005](#).
2. Delar av texten hämtat på www.lo.se/fackligt_globalt.

kraft, inte minst i de ekonomiska frizonerna världen över. Idag finns det ca 5000 ekonomiska frizoner (områden som ger undantag från världandets lagstiftning t.ex. mindre skatt och sämre arbetsvillkor) med sammantaget 42 miljoner anställda. Ofta är fackliga organisationer förbjudna eller så tillåter myndigheter en anti-facklig attityd hos företagen.

Från ett u-landsperspektiv är dock den allmänna trenden att utländska investeringar ofta innebär välbehövligt kapital, ökad kunskap, ny teknik o.s.v. vilket medför möjlighet till utveckling av landet. För enskilda människor kan det upplevas som en välkommen möjlighet att få arbeta i fabrik även under förhållanden som vi i den rika världen tycker är dåliga. Utländska företag betalar ofta högre löner och erbjuder bättre arbetsförhållanden än nationella företag. Stora multinationella företag med kända varumärken har oftare "ögonen på sig" när det gäller bra arbetsvillkor och arbetsmiljö. Genom internet kan kränkningar snabbt rapporteras till andra sidan jordklotet. Få seriösa företag vill riskera sitt varumärke genom att inte tillåta fackliga rättigheter. Dock ska man komma ihåg att de fatigaste länderna sällan förmår dra till sig utländska investeringar.

Det finns inga vetenskapliga studier som visar att det finns skäl att oroas över en allmän "kapplöpning mot botten". Tvärtom – investeringsströmmarna går snarare till länder med stabil ekonomi och där arbetsvillkoren är bättre. Det finns heller inga vetenskapliga studier som visar att fackliga rättigheter och bra arbetsvillkor står i motsats till företagets utveckling och landets tillväxt. Tvärtom finns det starka skäl att tro att vägen till långsiktig utveckling går via respekt för de mänskliga rättigheterna i arbetslivet.

Barnarbetet minskar

Idag finns uppskattningsvis 250 miljoner barnarbetare. Ca 5 procent av dessa finns i exportindustrin. Enligt en färsk rapport från ILO minskar andelen barn som är sysselsatta i mycket farliga (*hazardous*) arbeten kraftigt, från 111 miljoner 2000 till 74 miljoner 2004. Ekonomisk

utveckling, urbanisering (att människor flyttar in till städer) och fallande födelsetal är bidragande faktorer. Dessutom förefaller kampanjerna mot barnarbete sedan mitten på 1990-talet ha varit ganska effektiva. Minskningen av barnarbetet sker i alla delar av världen men i olika grad – långsammast i Afrika, Asien och Mellanöstern och snabbast i Latinamerika och Karibien. Det senare kan förklaras av den kraftiga satsningen i Latinamerika på skolutbildning för fattiga barn på landsbygden. Den negativa utvecklingen i Afrika kan sannolikt förklaras av att HIV/AIDS gör många barn föräldralösa, vilket gör att de själva måste försörja sig.

Internationella påtryckningar har år från år skärpt både lagstiftning och officiellt motstånd mot utnyttjande av barn i industrin i Indien. Förbudet mot barnarbete i Indien gäller dock inte jordbruket eller den oorganiserade sektorn, t.ex. inom hemmen. Där finns de flesta av de arbetande barnen. En särskilt allvarlig form av barnarbete är *bonded labour*, en sorts slavarbete utan lön och frihet att byta jobb. Denna träldom har varit vanlig i Indien och ofta orsakats av en så djup skuldsättning att den drabbade får sätta sig själv, i detta fall sina barn, i pant. *Bonded labour* är sedan 1976 förbjudet i lag. Det hindrar inte att det lever vidare, också när det gäller barn (Berg & Karlsson).

Livslängden ökar – men inte överallt

Den förväntade livslängden ökar i de flesta regioner i världen. I Indien är den idag omkring 65 år efter att ha varit 42 år 1960 och 57 år 1990. I Kina är den genomsnittliga förväntade livslängden 71 år, att jämföra med drygt 40 år i början av 1950-talet och 65 år för tjugo år sedan.

Också här utgör Afrika söder om Sahara ett undantag. Där har den förväntade livslängden fallit sedan 1990-talets början som en direkt följd av HIV/AIDS. Den genomsnittliga medellivslängden i Afrika är idag under 50 år. Sambandet mellan ekonomisk utvecklingsnivå och både förväntad livslängd och barnadödlighet är uppenbart.

Livslängden faller inte när den genomsnittliga inkomstnivån i samhället höjs. Men skillnader i inkomst har också att göra med andra faktorer som t. ex. tillgången till rent vatten, tillgången till sjukvård med utbildad personal och kunskap om hygien. Utbildningsnivån spelar också en viktig roll, framför allt kvinnors utbildning. I en nyligen publicerad rapport från WHO efterlyses behovet av utbildad personal.

Barnadödligheten – splittrad bild

Barnadödlighet är ett av de bästa måtten på social utveckling eftersom det återspeglar graden av utsatthet bland de allra svagaste, barnen. Barnadödligheten, mätt som antal döda före 5 års ålder per 1000 födda, har sedan 1970 i genomsnitt nästan halverats för världen som helhet – från 147 till 80.

Bland u-länderna har sänkningen varit särskilt stor i Öst- och Sydöstasien samt Latinamerika. I Indien och Kina har barnadödligheten fallit med 30 procent sedan 1990. I Afrika är bilden den motsatta som en effekt av den ökade dödligheten bland barn i HIV/AIDS. Ett barn i Sierra Leone löper 3,5 gång så stor risk att dö före fem års ålder som ett barn fött i Indien och hundra gånger så stor risk som ett barn fött i Sverige.

Barnadödligheten har också en tydlig koppling till graden av underutveckling och fattigdom. Dödligheten är särskilt stor i de fattigaste länderna, i synnerhet i Afrika men också i ett land som Haiti som har en barnadödlighet långt över genomsnittet för Latinamerika.

Det är också tydligt men föga överraskande att dödligheten är klart störst bland de fattigaste grupperna i respektive land. I Latinamerika, där dödligheten fallit avsevärt, har sänkningen varit betydligt mindre bland fattiga än bland mer välbeställda grupper. Dödligheten för fattiga barn i Afrika är dubbelt så hög som för motsvarande grupper i Latinamerika. Även bland relativt välbeställda grupper i Afrika är dödligheten högre än för de fattigaste grupperna i Latinamerika. Det betyder att samhällets allmänna ekonomiska

”Fattigdom orsakar ohälsa. Ohälsa låser också folk in i fattigdom, vilket i sin tur gör dem svagare och hindrar dem från att ta sig upp på det första steget i ”välståndstrappan” (Thomas L. Friedman.)

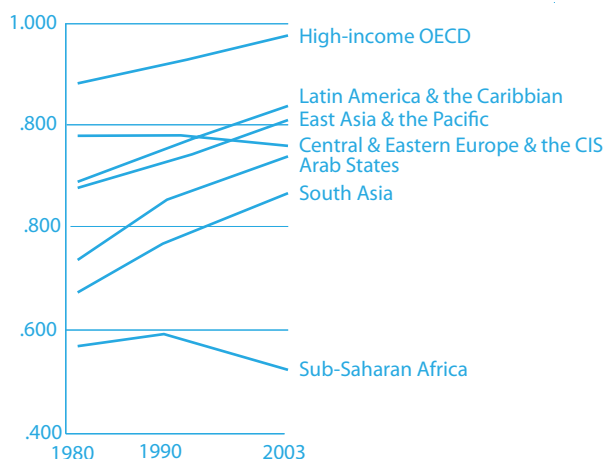
utvecklingsnivå spiller över på alla grupper i samhället.

Genomgående för alla u-länder är att barnadödligheten är betydligt högre på landsbygden än i städerna. Det är också på landsbygden de fattigaste människorna återfinns och där den ekonomiska tillväxten varit svagast eller varit mest segregering och marginaliserande.

Den högre dödligheten för fattigare grupper och för landsbygdens människor är inte enbart en spegling av lägre grad av utveckling eller marginalisering i globaliseringsprocessen. Lika viktigt är att de offentliga insatser som gjorts på hälsoområdet i fråga om annan social service uppenbarligen inte nått ut till mindre utvecklade landsdelar eller till fattiga och marginaliserade grupper. Det är alltså uppenbart att den sociala servicen ofta inte kommer de människor till del som skulle behöva den bäst.

Detta kan dock knappast enbart skyllas på ojämn ekonomisk utveckling eller på globaliseringen. Ansvaret faller främst på de nationella regeringarna.

LIFE EXPECTANCY IMPROVING IN MOST REGIONS

Spridningen av HIV/AIDS, tuberkulos och malaria ökar

Antalet människor som lever med HIV fortsätter att öka i alla delar av världen utom Karibien. Totalt rör det sig (slutet av 2005) om drygt 40 miljoner människor. De kraftigaste ökningarna sker i Östeuropa, Centralasien och Östasien.

Risken för en fullt utvecklad epidemi i Kina är högst påtaglig.

Sedan 1981 har mer än 25 miljoner människor avlidit i AIDS. Spridningen av HIV/AIDS är det kanske tydligaste exemplet på globaliseringens avigsidor. Det är de svagaste med sämst information om farorna som drabbas. Många kvinnor har kanske ingen egen valmöjlighet och de får sämst tillgång till vård.

Den överväldigande delen av människor som är HIV-smittade (95 procent) lever i u-länderna. Andelen väntas öka eftersom andelen smittade ökar i länder med extrem fattigdom, bristande sjukvårdsresurser etc. Utöver denna mänskliga katastrof innebär smittspridning och sjukdomar problem för ett lands långsiktiga utveckling.

Det är naturligtvis mycket svårt att få igång hållbar ekonomisk tillväxt och ökat välstånd i områden där hälften av befolkningen är smittade av malaria eller en tredjedel av mödrarna dör av AIDS.

Praktiskt taget inga dör längre av malaria i de utvecklade länderna medan mer än en miljon människor dör varje år i u-länderna. 700 000 av dessa är barn, mestadels i Afrika. Dödsfallen i malaria har i själva verket fördubblats under den senaste 10-årsperioden eftersom malariaparasiten blivit resistent mot många preparat mot malaria. Lösningen på problemet förvärras av att läkemedelsföretagen inte investerar tillräckligt i anti-malaria vaccin eftersom det inte ligger några vinster i denna typ av verksamhet.

Läs- och skrivkunnigheten ökar globalt

Läs- och skrivkunnighet är inte bara ett mått på utveckling och en rättvisefråga utan också en erkänt viktig utvecklingsfaktor. Forskning visar att investeringar i utbildning för flickor är en av de mest lönsamma och effektiva satsningar ett land kan göra om man vill åstadkomma ekonomisk utveckling. Enligt FN:s millenni-deklaration ska alla pojkar och flickor i världen erbjudas grundskoleutbildning senast 2015.

Det är ingen tvekan om att stora framsteg också har gjorts under de senaste årtiondena, särskilt i de länder i Öst- och Sydostasien som haft en gynnsam ekonomisk utveckling. Läs- och skrivkunnigheten i Afrika har också höjts avsevärt sedan 1970, i genomsnitt från cirka 40 % till över 60 % av den vuxna befolkningen.

Dock finns det en del oroande tecken. Man räknar med att omkring 70 länder kommer att ha svårt att uppnå FN:s millenniemål för läs- och skrivkunnighet om nuvarande trend håller i sig. Minst 130 miljoner barn i åldrarna 6-11 år går inte i skolan, av dessa är 90 miljoner flickor. En majoritet av de barn som inte går i skola finns i stora länder som Indien, Pakistan, Bangladesh, Etiopien och Nigeria. Ytterligare minst lika många till slutar skolan utan att ha tillägnat sig basfärdigheter i läsning och skrivkunnighet.

HIV/AIDS

**8 000 MÄNNISKOR DÖR DAGLIGEN,
3 MILJONER ÅRLIGEN. 67 PROCENT
AV DE SMITTADE FINNS I AFRIKA.**

TUBERKULOS

**5 500 MÄNNISKOR DÖR DAGLIGEN,
2 MILJONER ÅRLIGEN. SNABBASTE
ÖKNINGEN SKER I AFRIKA SÖDER
OM SAHARA BEROENDE PÅ
SPRIDNINGEN AV HIV/AIDS.**

MALARIA

**MER ÄN 1 MILJON MÄNNISKOR
DÖR ÅRLIGEN. DAGLIGEN DÖR
NÄRA 3 000 BARN, VARAV 90
PROCENT I AFRIKA.**

KÄLLA: WHO (DATA FRÅN 2003)

Bland vuxna är fortfarande analfabetismen stor i de mindre utvecklade länderna. Man räknar med att en av fyra vuxna är analfabet. Kvinnor är nästan undantagslöst sämre lottade än män.

Så är fortfarande hälften av alla vuxna kvinnor i Afrika söder om Sahara analfabeter.

I ett fattigt land som Sierra Leone, som har lägst HDI av alla länder i världen, är fyra av fem kvinnor analfabeter. Även i länder som haft en relativt god ekonomisk utveckling är skillnaderna i läs- och skrivkunnighet mellan könen i många fall fortfarande stor, t. ex. i Mellanöstern, Pakistan, Indonesien och Indien. I dessa fall är det svårt att tro att bristerna och orättvisorna i utbildningsprioriteringarna har att göra med en absolut brist på resurser såsom fallet ofta är i afrikanska länder.

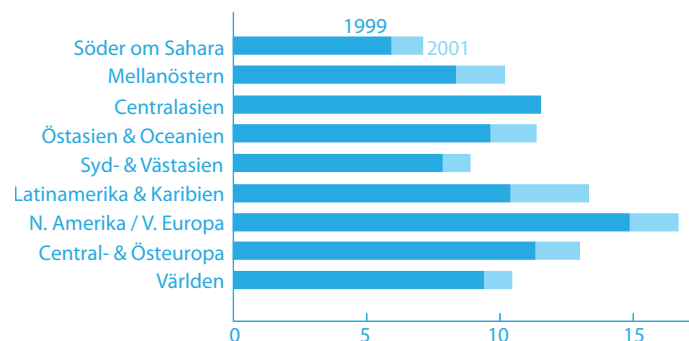
I AIDS-drabbade länder i Afrika är det inte bara de nationella budgetarna som har svårt att leva upp till utbildningsmålen. Också för enskilda människor är det svårt att se den omedelbara, för att inte tala om den långsiktiga, nyttan av utbildning. På grund av den höga vuxendödligheten tvingas barnen tidigt ta ansvar för sin egen och familjen försörjning. Barnarbete blir därför en samhällelig nödvändighet samtidigt som skolgång blir en kostnad för den enskilda individen. Satsningar på utbildning försvåras ofta av bristen på lärare (det finns uppgifter om att lärarbristen uppgår till någonstans mellan 15 och 35 miljoner lärare). Större resurser måste sättas in på detta område om millenniemålen ska kunna uppnås.

Jämställdhet viktig för utvecklingen

Det finns stora skillnader i levnadsvillkor mellan män och kvinnor, en skillnad som ofta är som störst i de fattigaste befolkningsgrupperna. Kvinnor utgör en större andel av fattiga, har lägre utbildning, sämre tillgång till sjukvård och har mindre makt över sina egna liv.

Kvinnor arbetar mer än män, men deras arbetsinsats är ofta obetald. De flesta länders arbetsmarknader har en mycket skarp uppdelning mellan kvinnor och män, där kvinnor ofta finns i sektorer som

ÅR I SKOLAN - GENOMSNITTLIG SKOLTID

har lägre betalt och sämre arbetsvillkor. I många länder tjänar kvinnor ungefär hälften av vad män gör och i vissa delar av världen har kvinnor mindre än en fjärdedel av mäns inkomst. Dock har denna uppdelning minskat under 1990-talet i Latinamerika och Mellanöstern.

Av världens analfabeter är två tredjedelar kvinnor och möjligheten för pojkar och flickor att få gå i skolan skiljer sig åt. På varje 100 pojkar som inte går i skolan är det 117 flickor som inte går i skolan. Utvecklingen har dock under 1990-talet gått åt rätt håll och gapet mellan flickor och pojkar minskade i så gott som alla regioner.

Att kvinnor bär och föder barn gör att kvinnors hälsa och liv är extra utsatt. Över en halv miljon kvinnor dör varje år i samband med graviditet och födslar. Risken för en kvinna att dö i samband med graviditet och förlossning är 180 gånger så stor i Afrika som om hon bor i Västeuropa.

Bristen på jämställda livsvillkor utgör ett stort problem. Det finns tydliga bevis på att ökad satsning på kvinnors utbildning, arbete och hälsa är ett säkert sätt att påskynda ett lands sociala och ekonomiska utveckling. Det är därför viktigt att uppmärksamma jämställdheten både ur ett rättighets- och utvecklingsperspektiv.

Med andra ögon

Bangladesh

Strax före klockan åtta på morgonen vimlar Dhakas gator (i Bangladesh) av kvinnor i alla åldrar, främst unga, i färgstarka dräkter. Resten av dagen syns nästan bara män i vitt. Kvinnorna kommer från de tusentals slumområdena i och runt Dhaka och de går med raska steg till sina drömjobb i exporttextilindustrin. Hundratals av dem kom till huvudstaden ganska nyligen, från byar som inte kan föda en familj. Nästan ingen kan läsa eller skriva, men de tjänar ca 1000 thaka i månaden (=200 SEK). En lärare i Bangladesh tjänar 5000 thaka i månaden.

*Dessa kvinnor är alla "Queen of the slum".
Dessa kvinnor bryter traditionella mönster.
Dessa kvinnor är familjens och släktens huvudförsörjare.
Dessa kvinnor kommer ut i arbetslivet.
Dessa kvinnor står sida vid sida i fabrikena.
Dessa kvinnor diskuterar arbete, familj och delar sorger och glädjeämnen.
Dessa kvinnor kommer att förändra synen på kvinnor i Bangladesh.
Dessa kvinnor kommer att förändra arbetsvillkoren i Bangladesh.
Dessa kvinnor för utvecklingen framåt.*

Frågar du vad de önskar sig för sina döttrar som de själva inte fått ta del av svarar de: utbildning.

Renée Andersson

Indien

Pakistan

Etiopien
Kina

”Rättsliga system för äganderätter är viktiga byggstenar för bättre villkor för företagare och arbetare” (Sveriges biståndsminister Carin Jämtin, 24 nov. 2005)

Fler människor än någonsin lever i demokratiska samhällen

Demokrati och mänskliga rättigheter vinner mark över världen. Det fristående amerikanska institutet Freedom House gör sedan 1975 varje år en ranking av världens länder där man bedömer politiska rättigheter i form av fria och öppna val, yttrandefrihet o.s.v. Länderna blir klassificerade i tre kategorier – fria, delvis fria och icke fria länder. Nedanstående bild visar att andelen länder som betraktas som fria har ökat från 25 procent år 1975 till 46 procent år 2005. Skillnaden mellan olika regioner är dock stor. I Västeuropa bedöms 96 procent av de undersökta länderna vara fria, medan motsvarande siffra i Mellanöstern och Nordafrika är 33 procent och Afrika söder om Sahara 11 procent. Om man i stället mäter andel av jordens befolkning så lever 46 procent av befolkningen i ett fritt land, 18 procent i ett delvis fritt land och 36 procent i ett icke fritt land.

Politisk stabilitet är inte alltid samma sak som demokrati, frihet och skydd för mänskliga rättigheter. Fattiga människor har sällan någon stark politisk röst. Tyvärr är demokrati ingen förutsättning för ekonomisk och social utveckling. Ibland har auktoritära regimer varit bra på att befria människor från fattigdom och hunger. Lika ofta har dock korrupta diktaturregimer varit ett hinder för utveckling. I en allt öppnare och mer integrerad värld är det svårt att tänka sig att människor i längden ska finna sig i korruption, orättvisor och särbehandling. Ökad läs- och skrivkunnighet är central för att uppnå en förändring.

Är diktaturen Kina mindre effektiv att hantera globaliseringens utmaningar än demokratin Mexico?

God samhällsstyrning en bristvara

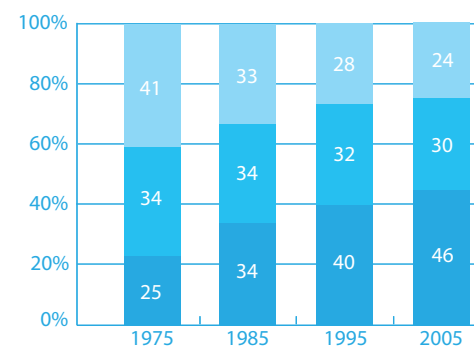
Demokrati är dock ett mångtydigt och värdeladdat begrepp. Att tillåta olika partier att delta i allmänna val behöver inte betyda

att det finns system för ansvarsutkrävande eller möjligheter för media att fritt granska makthavarna. Fria val och yttrandefrihet är fundamentala mänskliga rättigheter men lika viktigt är att det finns ett fungerande rättsväsen med oberoende domstolar som behandlar alla människor lika inför lagen. Vidare måste det finnas system som skyddar människor från godtycke och övergrepp från myndigheterna.

En fråga som i debatten tilldragit sig ökad uppmärksamhet på senare år är behovet av ”god samhällsstyrning” (*good governance*). Begreppet är inte entydigt definierat men kan sägas vara ett samlingsbegrepp för ett väl fungerande demokratiskt system med yttrande- och pressfrihet, fungerande institutioner, ett icke korrupt rättssystem, system för ansvarsutkrävande, respekt för äganderätter m.m. Dålig samhällsstyrning – bl.a. förekomsten av korruption – finns i alla länder. I den brittiska rapporten *Commission for Africa, 2005* slog man bl.a. fast att frågan om bra samhällsstyrning var ett av Afrikas kärnproblem och att utan framsteg på det området skulle alla andra reformer komma att ha liten effekt.

Beräkningar tyder på att det varje år betalas mutor för ett belopp som är mångdubbelt större än vad som totalt går till u-länder i form av utvecklingsbistånd.

ANDELEN FRIA LÄNDER HAR ÖKAT SEDAN...

Ett viktigt element i ”god samhällsstyrning” är behovet av skydd för äganderätten. I många u-länder är de fattigas äganderätt i regel dåligt skyddad av lagstiftning och myndigheter. På landsbygden handlar detta om att ha rätt till den jordlott man odlar och i staden kan det handla om att få lagfart på sitt hus eller att ha rätt att starta och driva företag. Att stärka äganderätten är därför viktigt både som rättvisefråga och som medel för utveckling.

Ett problem är dock att det oftast är människor som har relativt gott om resurser (t.ex. land) som kan driva sin sak politiskt och få sitt ägande erkänt.

Det är därför viktigt att inte bara fördela rättigheter rättvist.

Man måste också ta hänsyn till behovet av omfördelning av resurser.

På landsbygden kan detta handla om behovet av jordreformer. Dock är de flesta människor i världen varken bönder eller företagare. Det enda de har är den egna arbetskraften och sina kunskaper och färdigheter. Därför är det viktigt att de arbetande människorna också ges möjligheter och rättigheter att delta i samhällets utveckling.*

**”God samhällsstyrning
är kanske den enskilt
viktigaste faktorn för att
utrota fattigdom och
skapa utveckling”
(FN:s generalsekreterare
Kofi Annan, 1998)**

DEL

DEL 2 – VAD KAN GÖRAS FÖR ATT PÅVERKA UTVECKLINGEN I POSITIV RIKTNING?

De fakta och data som vi återger i denna rapport visar att problemen när det gäller den sociala utvecklingen i u-länderna är både djupa och mångskiftande. Det finns därför inga enkla patentlösningar eller ”quick fixes”. Arbetet för att förbättra levnadsvillkoren för den fattigare delen av världens befolkning kräver både långsiktighet och tålmodighet.

Idag sker både lokalt, nationellt och internationellt mycket arbete för att på olika sätt bidra till en mer rättvis värld och för att bekämpa fattigdom och sjukdomar. I det följande vill vi ta upp vissa områden där världssamfundet ställs inför svåra utmaningar och där åtgärder kan vidtas på relativt kort sikt för att vrida utvecklingen i rätt riktning.

U-ländernas egna insatser avgörande

De främsta insatserna för att råda bot på de problem som vi tar upp i rapporten kan inte ske utifrån utan måste ske i de berörda u-länderna. Enskilda u-länders egen politik är avgörande för i vilken grad framgångsrik utveckling kan åstadkommas. De nationella regeringarna har ansvaret för att utveckla en hållbar politik för ekonomisk och social utveckling och för att rättvist fördela det välstånd som skapas.

Det sagda gäller dock med en viktig reservation. De länder (mestadels i Afrika) som av olika skäl – krig, hungersnöd, epidemier m.m. – befinner sig i en nedåtgående spiral måste primärt kunna lita till hjälp utifrån för att få igång en utvecklingsprocess för att ta sig till det första steget i utvecklingstrappan.

Rättvisare handelsvillkor

Sedan 5 år tillbaka sitter WTO:s 150 medlemmar i förhandlingar om att liberalisera världshandeln både på varu- och tjänsteområdet inom ramen för den s.k. Doharundan. I motsats till tidigare förhandlingsrundor i GATT på 1900-talet har man i Doharundan åtagit sig att försöka sätta u-ländernas behov och intressen i centrum.

Den största utmaningen och Doharundans viktigaste bidrag till att förbättra den sociala situationen i många u-länder är att i-länderna förmås leva upp till sina ofta återkommande löften och åtaganden om att kraftigt minska både subventioner och gränsskydd på jordbruksområdet. Som framgått tidigare av denna rapport har mycket lite hänt de senaste 20 åren på det området. Minskat stöd och ett lägre gränsskydd i i-länderna skulle framför allt gynna stora folkrika jordbruksexporterande u-länder och minska fattigdomen på landsbygden.

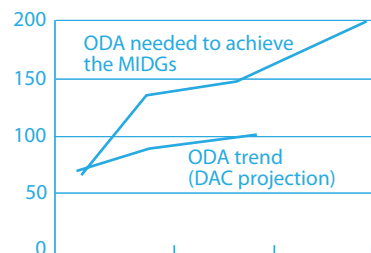
En annan stor utmaning för de rikare ländernas regeringar är att kraftigt öka biståndsinsatserna inom ramen för det s.k. ”Aid for Trade”-initiativet för kapacitetshöjande åtgärder, institutionsuppbyggnad m.m. Utan sådant bistånd blir det svårt för mindre och fattigare u-länder att dra nytta av de liberaliseringsöverenskommelser som träffas inom ramen för WTO.

Det är enskilda regeringar som måste ta de avgörande besluten för att Doharundan verkligen ska bli en utvecklingsrunda. EU och USA har det största ansvaret för de eftergifter som krävs. Enskilda NGOs – både i i-länder och u-länder – har dock en oerhört viktig roll för att agera som påtryckare och opinionsbildare samt för att balansera de särintressen och andra krafter inom olika i-länder som motsätter sig marknadsöppningar för u-ländernas export. Genom internet har NGOs kunnat använda globaliseringen som en stark påtryckningsfaktor. Utan detta tryck skulle pressen på de rika länderna att fatta nödvändiga – men internt ofta ganska impopulära – beslut vara betydligt mindre.

Ökat bistånd...

Vid upprepade tillfällen har de rika länderna också bundit sig för att försöka öka sitt offentliga u-landsbistånd (ODA) till 0,7 procent av BNP. Dit är det dock långt kvar. Genomsnittligt är det idag endast ca 0,3 procent som ges i bistånd. Många av rika länderna prioriterar andra utgifter (USA militära utgifter i Irak t.ex.).

THE MDG FINANCING GAP

Många länder betalar idag klart under sin betalningsförmåga. Om man gör tankeexperimentet att alla i-länder idag skulle ge 0,5 procent av BNP i bistånd skulle detta innebära ett tillskott på ca 75 miljarder dollar varav drygt hälften från USA.

Den bistra sanningen är att opinionen för u-hjälp inte är tillräckligt stark i många av de rika länderna. Det civila samhället har därför även på detta område en central roll för att agera som påtryckare och opinionsbildare. Utan trycket från olika NGOs hade bistandsflödena och generositeten från den rika till den fattiga delen av världen varit betydligt mindre.

Visste du att...

OECD-ländernas militära utgifter är nästan 10 gånger större än vad länderna ger i utvecklingsbistånd.

... men i förändrade former

Senare års forskning och studier visar dock på att enbart en ökning av det offentliga biståndet inte skulle vara särskilt effektivt beroende på korruption, dålig samhällsstyrning (se ovan) och uppföljning, begränsad förmåga att absorbera biståndet hos mottagarländerna etc.

Det finns ett starkt tryck både från givar- och mottagarländerna att förändra och effektivisera formerna och metoderna för biståndet. Många u-länder dignar under kraven från olika givarländer om prioriteringar, rapportering och ständigt tillresande tjänstemän som vill diskutera sina bidrag och projekt. Samordningen mellan olika biståndsgivare har brustit och projekt med olika rutiner har varit för många. Konsekvensen har blivit att biståndsmottagarländerna inte kan handskas med alla krav och att man känner ett minskat ägarskap över den egna utvecklingsprocessen.

Inom OECD har medlemsländerna jobbat länge för att försöka effektivisera formerna för biståndet, ett arbete som 2005 resulterade i den s.k. Parisdeklarationen.

Paris Declaration on Aid Effectiveness

antagen i OECD den 2 maj 2005.

Deklarationen är ett internationellt avtal till vilket anslutit sig:

- * 35 givarländer och organisationer
- * 26 multilaterala biståndsgivare
- * 56 mottagarländer
- * 14 organisationer från det civila samhället

Deklarationen innebär:

- * Ett gemensamt ansvarsutkrävande mellan givar- och mottagarländer
- * 56 konkreta åtaganden för ett effektivare bistånd

Denna deklaration är naturligtvis ett hoppfullt tecken och visar att insikten om problemen är vitt spridd i olika läger. Det återstår dock att se om det man åtagit sig i deklarationen kommer att förverkligas.

God "samhällsstyrning" – viktigt både för mottagarländer och givarländer

En central och politiskt ytterst känslig fråga är hur biståndet ska utformas och anpassas så att det främjar en god samhällsstyrning. Olika biståndsgivare är nu tämligen överens om att kvaliteten på ett lands samhällsstyrning spelar en stor roll för ett lands utveckling och biståndets effektivitet (se vidare i del 1).

Hur ska då olika biståndsgivare tackla denna fråga? Ett första steg kunde vara att stödja sig på mer oberoende och noggranna bedömningar av hur samhällsstyrningen fungerar i olika länder. I det sammanhanget är det särskilt viktigt att få in synpunkter från de lokala intressenterna i respektive u-länder. Här är alltså ytterligare ett exempel på hur ett ökat samarbete mellan stater, organisationer och enskilda individer skulle kunna vara fruktbart.

Många regeringar är utsatta för krav från sina befolkningar och parlament att de pengar som går till u-landsbistånd snabbt måste få tydliga utvecklingseffekter. Historiens lärdom är dock att det inte finns några genvägar att bygga sunda och fungerande institutioner i u-länder och att man därför får räkna med långa tidsperioder innan några tydliga resultat kan bli synliga.

Även i de olika givarländerna finns i åtminstone ett avseende behov av bättre "samhällsstyrning". I de flesta länder saknas nämligen en sammanhållen och samstämmig politik för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen. Sverige är här ett föredöme genom den nya politik för global utveckling som antogs av riksdagen för ett par år sedan. Avsikten med denna nyordning är att undvika att olika politikområden drar åt olika håll. Den stora utmaningen är naturligtvis att se till att så också sker i verkligheten. Det kommer inte att bli lätt eftersom även Sverige brottas med besvärliga målkonflikter (t.ex. immigration, vapenexport, jordbrukspolitik).

Företagens sociala ansvar – efterlevnad av regler viktigast

En allt större del av debatten om globaliseringens effekter handlar om näringslivets och enskilda företags ansvar. Inledningsvis var det framförallt företag inriktade på gruvor och oljeutvinning och därefter konsumentvaror, t. ex. kläder eller hushållsartiklar, som antog program om socialt ansvar därför att de befarade negativ publicitet.

Det fanns framförallt en rädsla för negativa ekonomiska konsekvenser och sämre trovärdighet för det egna varumärket, ett slags defensivt socialt ansvar. Idag handlar det om delvis helt nya områden: säkring av hela leveranskedjan, insatsvaror till industri och byggnationer samt – i allt högre utsträckning – investeringar. För många företag handlar det också om att profilera sig gentemot konkurrenter, både som producenter och som arbetsgivare. Företagens sociala ansvar (Corporate Social Responsibility, CSR) är det begrepp som ofta används i dessa sammanhang.

Svaret på dessa utmaningar och krav har varit många och en rad initiativ har tagits för att finna former kring hur företagen kan ta ett socialt ansvar. OECD:s riktlinjer för multinationella företag och Global Compact är två exempel.

Global Compact

Initiativet togs av FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid "World Economic Forum" i Davos 1999 där näringslivet uppmanades att ta ett globalt ansvar och positivt bidra till den ekonomiska och sociala utvecklingen i u-länderna. Initiativet innefattar principer kring mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga frågor, miljö och bekämpning av korruption riktade till företag. Principerna baseras på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter i arbetslivet, Rio-deklarationen, samt FN:s konvention mot korruption.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag

Redan 1976 utarbetades OECD riktlinjer för multinationella företag. Riktlinjerna handlar om hur företag bör verka i förhållande till det omgivande samhället och berör frågor om arbetstagares rättigheter, miljö, konsumentintressen, korruption m.m. De av ILO fastställda grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet är täckta av riktlinjerna. De gäller numera företagets verksamhet i alla länder, d.v.s. även i många u-länder där en stor del av brotten mot riktlinjerna sker. OECD:s riktlinjer är frivilliga men de har hög legitimitet. Riktlinjerna täcker ca 85 procent av världens multinationella företag. Inom ramen för OECD:s riktlinjer kan ansvar utkrävas för de företag som brutit mot riktlinjerna. En anmälan görs till den nationella kontaktpunkten i respektive land. Detta kan en enskild person, NGO eller andra företag göra. I Sverige ansvarar Utrikesdepartementet för detta arbete.

En grundläggande tanke om företagets sociala ansvar är att det i många fall är ett svar på staters misslyckande att leva upp till såväl nationell lagstiftning som internationella regler och normer på dessa områden. Då många länder brottas med vad som närmast kan beskrivas som "legala tomrum" ställs krav på företagen att själva agera ansvarsfullt. Som exempel kan nämnas att i Kina är den lagstadgade övertiden 16 timmar/vecka med en fridag av sju. Verkligheten ser dock annorlunda ut. Därför handlar företags arbete med CSR ofta om att i första hand leva upp till nationell lagstiftning. Därmed ikläder sig företagen en roll som stater och delvis fackföreningar har i andra länder. Många större företag har därutöver en egen uppförandekod som går längre än att bara uppfylla nationell lagstiftning.

Internationella Handelskammaren (ICC)

Näringslivet har bland annat på eget initiativ utarbetat motsvarande riktlinjer bland annat inom Internationella Handelskammaren (ICC) med dess näringslivsprogram för hållbar utveckling.

Vi tror inte att några nya instrument behövs utöver dessa två universella verktyg eller att det är realistiskt på kort sikt att ens göra reglerna bindande. Däremot behöver vi se till att uppföljningen av principerna och rapporteringen av hur man arbetar med dem blir bättre. Om inte efterlevnaden av reglerna kan kontrolleras blir reglerna bara "vackra ord". Det är också viktigt att fler företag, även små och medelstora, antar uppförandekoder

Många, inte minst representanter för u-länder, har pekat på att det finns en risk med att uppförandekoder och etiska krav kan komma att stänga ute leverantörer i u-länderna. Därför är det viktigt att socialt ansvarstagande ses som ett komplement till en öppen handelspolitik och som ett instrument för en globalisering som alla ska kunna ha nytta av. Det är angeläget att stödja u-ländernas ansträngningar att förbättra arbetsvillkor och respekten för grundläggande mänskliga rättigheter. För ett antal länder har just goda arbetsvillkor blivit ett konkurrensmedel, t. ex. för Kambodja och till viss del Lesotho. I andra länder har nya allianser byggts upp – exempelvis mellan Unilever och Oxfam i Indonesien samt ABB:s och Ericssons arbete för elektricitet och tillgång till telefoni på afrikanska landsbygden.

Ansvarsfulla investeringar kan vara en genväg till utveckling

Krav ställs också i ökande grad från aktieägare och investerare att företag ska ta ett större ansvar framförallt för verksamhet i u-länder och på marknader med stora brister på områden som mänskliga rättigheter och miljö.

Det finns också ett alltmer växande intresse från enskilda individer att våra sparade pengar förvaltas på ett ansvarsfullt sätt. På engelska används förkortningen SRI som betyder Sustainable Responsible Investment. Med det menas investeringar som utöver ekonomiska faktorer även tar hänsyn till sociala, ekologiska och etiska faktorer vid investeringsbeslut.

FN har under våren 2006 tagit ett särskilt initiativ för att främja ansvarsfulla investeringar – The Principles for Responsible Investments. Utöver detta har inom finanssektorn ett stort antal banker anslutit sig till Equator Principles där sociala och miljöhänsyn lyfts fram i samband med finansieringen av större projekt.

SWESIF – Sveriges Forum för hållbara investeringar

Ett oberoende forum som verkar för information och utbyte kring hållbara investeringar. Dess främsta mål är att främja finansiering som en pådrivande faktor för ökad hållbar utveckling. Medlemmar är bl.a. Första AP-fonden, Banco Fonder, Robur, LO, Folksam och Ethix.

Ett exempel på hur investerare i den rika delen av världen kan utvecklas affärsmässigt och samtidigt stödja en social utveckling i uländerna är utvecklandet av mikrofinansinstitutioner. De fungerar i praktiken som små banker där människor erbjuds möjligheter till att söka rådgivning, göra transaktioner, låna eller spara i syfte att bidra till ekonomisk aktivitet och ökad ekonomisk tillväxt. Majoriteten av världens befolkning saknar fast anställning och inkomst. Män-
niskor som har idéer om egna affärsrörelser har inte råd att låna i den traditionella banken eftersom banken inte vågar ta den risken. Genom placerarnas investeringar i låginkomstländer på kommunal mikronivå, kan kvinnor och män runt om i världen sysselsätta sig i sin egen regi med exempelvis jordbruk eller småbutiker.

Ett exempel är Svenska Kyrkans U-fond och deras *AfriCap*.¹

Mikrolån för social utveckling – AfriCap

AfriCap Swedens affärsidé är att investera i den så kallade mikrofinansbranschen med Afrika som huvudmål. I Södra Afrika är det nästan omöjligt för både avlönade och inte avlönade arbetare att öppna ett sparkonto. Ett lån kan innebära en framtida fast inkomst som betyder ökat självförtroende och höjd status. AfriCap har ett dubbelt syfte: att generera en kommersiellt gångbar avkastning till sina aktieägare och samtidigt en social avkastning i form av en hållbar mikrofinansindustri.

Vi tror att frågan om ansvarsfulla investeringar är en viktig fråga att lyfta i dessa sammanhang. De initiativ som vi redogjort för bör göras mer kända för att på så sätt stimulera investerare, finansärer och enskilda individer att fatta beslut som bidrar till ”genvägar” för social utveckling i olika delar av världen.

Den offentliga sektorns roll och ansvar

En del av de varor som köps till offentlig sektor kommer från u-länder. Kommuner, landsting och statliga myndigheters inköp kan vara ett verktyg att påskynda en social utveckling. Vi kan ställa tydligare krav på att våra skattepengar används till etisk offentlig upphandling där också sociala krav ställs. En viktig del i detta arbete är statens egen upphandling. I Sverige uppgår den till runt 100 miljarder kronor årligen.

Skärpta krav ställs redan idag i offentlig upphandling om sociala frågor, diskriminering och miljö. Om sociala krav ska få genomslag i offentlig upphandling är det ytterst viktigt att utforma tydliga enkla

¹ Delar av texten är hämtad ur Kyrkans U-fond årsredovisning 2005

riktlinjer för dem som upphandlar. Genom att ställa tydliga krav kan de företag som respekterar mänskliga rättigheter i arbetslivet få fördelar framför de som inte tar detta ansvar. En självklar utgångspunkt är att utgå ifrån de globalt erkända ILO-konventionerna.

Två exempel: I mitten av maj 2006 beslutade Stockholm, Göteborg och Uppsala kommun att användningen av kinesisk sten till vägbeläggning ska stoppas. Detta var resultatet av medierapportering om dåliga arbetsvillkor för arbetarna i kinesisk stenindustri. Det hade naturligtvis varit bättre om man i upphandlingsskedet ställt kraven på att företagen och dess underleverantörer ska följa grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet.

Försvarets materielverk (FMV) är en av de absolut största statliga upphandlarna i Sverige. De skriver 3 000 - 4 000 kontrakt per år för mellan 17 och 18 miljarder kronor. FMV ställer idag krav på att alla ILO:s kärnkonventioner ska respekteras i produktionen av arbetskläder. FMV förbehåller sig också rätten att bryta kontrakt om det framkommer att så inte skett¹.

I takt med att sociala krav kommer att bli en del av den internationella dagordningen är det också angeläget att inom EU nå enighet om sociala krav.

Ett annat viktigt område är den statliga ägarpolitiken. Om staten ska kunna vara ett föredöme när det gäller socialt ansvar är det viktigt med tydliga instruktioner till statligt ägda företag, både vad gäller företagets styrning samt rapportering och kommunikation kring hur man följer upp det hela.

Inom FN och Världsbanken har en process inletts där tydliga sociala krav ställs vid upphandling av både varor och tjänster. Om denna typ av krav kommer att ställas av multilaterala institutioner kommer frågan att bli än mer aktuell för enskilda stater.

1. Detta exempel är hämtat från kampanjen [Mina skattepengar](#) och www.genombrott.se

Nya samarbetsformer

Både internationella företag och olika i-länders biståndsorganisationer finns i u-länderna. Principiellt är de där av helt olika skäl. Men det kan finnas gemensamma intressen och beröringspunkter. Vi tror att en närmare samverkan mellan det offentliga biståndet och företagets verksamhet skulle kunna utvecklas med positiva resultat i u-länderna. Skälen till att det inte görs i tillräckligt hög grad idag kan vara att företagets verksamhet inte anses kunna bidra till de positiva utvecklingseffekter som definierats i givarländernas prioriteringar för sitt eget bistånd.

Oberoende av motiven för närvaro i u-länder ger flertalet företag betydande positiva utvecklingseffekter i de länder där de verkar. Ett exempel: Den 10 maj 2006 tilldelades Tetra Pak och ytterligare nio företag av bland annat UNDP och ICC "The 2006 World Business Award in support of the United Nations Millennium Development Goals". Tetra Pak och de övriga företagen tilldelades detta pris för att de på ett innovativt produktivt sätt bidragit till en hållbar utveckling för att uppnå FN:s millenniemål. Det finns många exempel på hur företag på ett positivt sätt bidragit till u-länder ekonomiska och sociala utveckling.

En möjlighet att få ytterligare genomslagskraft för dessa ansträngningar kunde vara att de företag som arbetar med projekt i u-länder som ligger i linje med ländernas egna prioriteringar och som lever upp till högt ställda krav på ett socialt ansvarstagande i större utsträckning skulle kunna få del av biståndsfinansiering.

Denna typ av projekt skulle med säkerhet tjäna som goda exempel i berörda u-länder och få andra såväl internationella som nationella företag att än mer beakta de sociala och miljömässiga aspekterna av sin verksamhet. För att en sådan förändring ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt tror vi att det behövs en attitydförändring inte minst hos biståndsmyndigheterna, där den grundläggande inställningen måste vara att fråga sig vad man gemensamt kan göra tillsammans med näringslivet för att uppnå de biståndspolitiska målen.

Samarbete mellan fack och arbetsgivare

Företagen agerar som bekant på en internationell marknad sedan lång tid tillbaka. Den internationella fackliga rörelsen arbetar också över gränserna. Syftet är att gemensamt utgöra en motvikt till företaget och en konstruktiv partner på den globala arbetsmarknaden. Om svenska företag som etablerar sig i andra länder sluter internationella avtal kan arbetstagarna i u-länderna få draghjälp att uppnå bättre mänskliga rättigheter i arbetslivet. Det är viktigt att det finns möjligheter och resurser för övervakning och kontroll av hur sådana globala avtal efterlevs samt för utbildning till de viktigaste kontrollanterna, nämligen fackföreningsmedlemmarna.

Idag finns det fler än 40 s.k. internationella eller globala ramavtal som omfattar 3,6 miljoner anställda¹. Ramavtalen bygger på att arbetsgivare och fackliga organisationer lovar att respektera globala normer som uttryckt i ILO:s grundläggande konventioner om de mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Det handlar alltså inte om nivåer på löner och andra arbetsvillkor. Det är upp till den nationella nivå eller företagsnivå.

Konsumentmakt – att shoppa för utveckling

Det mesta av det vi handlar kommer från andra länder. Det kan vara kaffe eller bananer från Latinamerika, en T-shirt från Vietnam eller leksaker från Kina. Som konsumenter kan vi få makt att styra produktionen mot en socialt hållbar utveckling. Vi kan ”belöna” företag som genom sitt agerande bidrar extra mycket till att de som producerar varorna får bättre villkor. Vi kan shoppa med både hjärta och hjärna – för utveckling.

I tidigare stycken har vi skrivit om de riktlinjer och uppförandekoder som olika företag har antagit. Som konsumenter kan vi, när vi handlar, fråga om företagen har uppförandekoder och hur de efterlevs. Nyckelorden är öppenhet och tydlighet.

Ett möjligt sätt att göra det lättare för konsumenter att göra

1. Sammanställning finns i LO:s rapport Ägaransvar och Ägarmakt, 2006

medvetna val kan vara en märkning eller certifiering. Det är måhända inte enkelt, men skulle kunna vara ett bra hjälpmedel. En modell skulle kunna vara Nordiska rådets miljömärkning (Nordiska rådet är en samarbetsorganisation mellan Nordens länder). Inom det internationella standardiseringssystemet ISO pågår en utveckling av certifiering som bygger på ILO:s konventioner.

Målet är att det ska vara en positiv konkurrensfördel att ta socialt ansvar och respektera mänskliga rättigheter.

Det finns idag flera organisationer (några beskrivs i nedanstående ruta) som arbetar med handel med socialt ansvar på olika sätt. Tillsammans skapar dessa organisationer och föreningar en debatt som i sin tur höjer kunskapsnivån och medvetenheten hos övriga samhällsaktörer.

Rättvisemärkt inriktar sig på småskaliga producenter i u-länderna. Produktionen skall följa ILO:s konventioner och FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Producenterna garanteras en tillräckligt stor andel av den totala vinsten.

SwedWatch är en förening som granskar svenska företags produktion utomlands. Swedwatch trycker på för att svenska företag i utvecklingsländer ska agera i enlighet med internationella konventioner och ta ett socialt ansvar genom hela produktionskedjan.

Rena Kläder är den svenska delen av ett internationellt nätverk av solidaritets-, kvinno-, ungdoms- och fackliga organisationer. Nätverkets syfte är att förbättra villkoren för de människor som syr våra kläder och skor. Inför OS uppmådde Rena Kläder den olympiska rörelsen att ta ansvar för att de kläder och skor som används under OS har tillverkats i fabriker som följer mänskliga rättigheter och säkerställer goda arbetsvillkor.

BILAGOR // FÖRKORTNINGAR OCH FÖRKLARINGAR

BNP, Bruttonationalprodukt (på engelska GDP – Gross Domestic Product)

EU, European Union, Europeiska unionen

FFI, Fria fackföreningsinternationalen (på engelska ICFTU International Confederation of Free Trade Unions)

FMV, Försvarets Materielverk (på engelska – Technology for Sweden's Security)

FN, Förenta Nationerna (på engelska UN – United Nations)

GATT, General Agreement on Tariffs and Trade, Allmänna tull- och handelsavtalet – förhandlingsforum för multilaterala handels överenskommelser 1948-1994 och sedan 1995 ett av WTO:s huvudavtal Governance Samhällsstyrning. "God samhällsstyrning" (good governance) används ofta som samlingsbegrepp för demokratiska och effektiva institutioner, fungerande rättssystem, yttrande och pressfrihet, frånvaro av korruption m.m.)

CSR, Corporate Social Responsibility, Företagens sociala ansvar

G8, Årligt återkommande ekonomisk-politiskt samråd mellan stats- och regeringscheferna i Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Ryssland, Storbritannien, Tyskland och USA

HDI, Human Development Index, UNDP:s mått för mänsklig utveckling

ICC, International Chamber of Commerce, Internationella handelskammaren

ILO, International Labour Organization, Internationella arbetsorganisationen

LO, Landsorganisationen i Sverige (på engelska – The Swedish Trade Union Confederation)

MDG, Millennium Development Goals, FN:s millennieutvecklingsmål (se faktaruta)

NGO, Non-governmental organization, icke-statlig organisation

ODA, Official Development Assistance, offentligt utvecklingsbistånd.

OECD, Organization for Economic Co-operation and Development. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling. Samverkansorgan för 30 industrialiserade länder; t. e.x. USA, Japan, Australien, Sydkorea, Frankrike, Tyskland och Sverige

SEK, svenska kronor

SRI, Sustainable Responsible Investment

TCO, Tjänstemännens Centralorganisation (på engelska – The Swedish Confederation for Professional Employees)

UNDP, United Nations Development Program, FN:s utvecklingsprogram

WHO, World Health Organization, Världshälsoorganisationen

WTO, World Trade Organization, Världshandelsorganisationen

BILAGOR//KÄLLOR/REFERENSER

Altenberg, Per och Peter Kleen (2004), Globalisering under attack, **SNS, Stockholm.**

Bardhan, Pranab (2005), Globalization, Inequality and Poverty: An Overview, **working paper, Institute of International Studies, University of California at Berkeley.**

Berg, Lasse och Stig T. Karlsson (2000), I Asiens tid – Indien, Kina, Japan 1966-1999, **Ordfront, Stockholm.**

Commission for Africa (2005), Our common interest – Report of the Commission for Africa, **London.**

Regeringens proposition 2002/03:122, Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling, **Riksdagen, Stockholm.**

FN (2005), Report on the World Social Situation 2005: The Inequality Predicament, **FN, New York.**

FN (2005), The Millennium development Goals Report, **FN, New York.**

Kimberly, Ann Elliott and Richard Freeman (2003), Can Labour standards improve under globalization? **Institute for International Economics, Washington DC.**

Friedman, Thomas L., (2006), The world is flat, **Penguin Books, London.**

Gunnarsson, Christer och Mauricio Rojas, Mauricio, (2004), Tillväxt, stagnation, kaos, **SNS förlag, Stockholm.**

Legrain, Philippe (2002), Open world:/The truth about globalization, **Abacus, London.**

Magnusson, Åke red. (2003), Det globala ansvaret – sjutton röster om internationellt företagande och etik, **Ekerlids, Uddevalla.**

ODI Briefing paper (2006), Governance, development and aid effectiveness: a quick guide to complex relationships, **ODI, London.**

Progressive Policy Institute (PPI), Trade Fact of the Week, July 6, 2005, **PPI, Washington DC.**

Progressive Policy Institute, Trade fact of the week, May 10, 2006, **PPI, Washington DC.**

Ravallion, Martin and Shaohua Chen (2004), How have the world's poorest fared since the early 1980s? **Development Research Group, World Bank, Washington DC.**

Sachs, Jeffrey D (2005), The End of Poverty, **Penguin Books, London.**

SOU 2001:96, En rättvisare värld utan fattigdom (**Globkomutredningen**), **Fritzes förlag, Stockholm**

UNDP (2005), Human Development Report 2005 – International cooperation at a crossroads: Aid, trade and security in an unequal world, **UNDP, New York.**

UNDP (2006), Blir världen bättre? **UNDP, Köpenhamn.**

De Vylder, Stefan (2006), "Mot en ljusare framtid för bönder? Några politiska och ekonomiska trender igår, idag och imorgon" (**Ur antologin Jordbruk, handel och utveckling - Mot ökad samstämmighet**), **Kungliga Svenska Lantbruksakademin.**

World Commission on the Social Dimension of Globalization (2004), A fair globalization: Creating opportunities for all, **ILO, Schweiz.**

FN (2005), World Demographic Trends: Report of the Secretary General, **FN, New York.**

Världsbanken (2005), World Development Report 2006, Equity and Development, **Världsbanken, Washington DC.**

FN (2005), World Youth Report, **FN, New York.**

BILAGOR//LÄNKAR

www.amnesty.se

www.sida.se

www.avert.org/worldstats.htm

www.swedwatch.org

www.freedomhouse.org

www.ud.se/ga

www.genombrott.se

www.weforum.org/gendergap

www.ilo

[www.regeringen.se/sb/d/
1253/a/53943](http://www.regeringen.se/sb/d/1253/a/53943)

www.lotcobistand.org

www.who.int

www.minaskattepengar.nu

www.wto.org

www.oecd.org

www.ppionline.org

BILAGOR// FN:S MILLENIEUTVECKLINGSMÅL

1. Utrota extrem fattigdom och hunger

- * Halvera andelen människor som lever på mindre än en dollar per dag till 2015.
- * Halvera andelen människor som lider av hunger till 2015.

2. Garantera grundskoleutbildning för alla barn

- * Alla barn i hela världen, såväl flickor som pojkar, 2015 skall kunna avsluta sin grundskoleutbildning.

3. Främja jämställdhet mellan könen och kvinnors egenmakt

- * Avskaffa könsdiskriminering i grund- och gymnasieskolan till 2005, och i all utbildning senast 2015.

4. Minska barnadödligheten

- * Minska dödligheten bland barn under fem år med två tredjedelar till 2015.

5. Förbättra mödrahälsan

- * Minska mödradödligheten med tre fjärdedelar till 2015.

6. Bekämpa hiv/aids, malaria och andra sjukdomar

- * Hejda och minska spridningen av hiv/aids och förekomsten av malaria och andra stora folksjukdomar till 2015.

7. Trygga en hållbar ekologisk utveckling

- * Integrera principerna om hållbar utveckling i den nationella politiken och i de nationella programmen och vända trenden med förlorade naturresurser.
- * Halvera andelen människor som saknar tillgång till rent dricksvatten till 2015.
- * Förbättra förhållandena för minst 100 miljoner människor som bor i slum till 2020.

8. Utveckla ett globalt partnerskap för utveckling

- * Vidareutveckla ett öppet, regelbaserat, förutsägbart, icke-diskriminerande handels- och finanssystem.
- * Tackla de speciella behoven hos de minst utvecklade länderna, hos utvecklingsländer som inte har någon kust samt hos små utvecklingsländer som är öar.
- * Ta ett helhetsgrepp på utvecklingsländernas skuldproblem genom nationella och internationella åtgärder i syfte att nå en hållbar skuldnivå på lång sikt.
- * I samarbete med utvecklingsländer, utveckla och genomföra strategier för bra och produktiva arbeten för ungdomar.
- * I samarbete med läkemedelsföretag, tillhandahålla livsviktiga läkemedel till överkomliga priser i utvecklingsländer.
- * I samarbete med den privata sektorn, göra ny teknik, framför allt inom information och kommunikation, tillgänglig.

Formgivning:

Pompe Hedengren, Erik Leonsson, Sofia Uddén

Fotografer:

Peter Hoelstad, Renée Andersson, Frida Hedberg.

Tryck:

JustNu